

Töö ja Tervis

1938

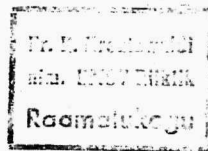
Neljateistkümnes aastakäik

Tegev toimetaja

Leopold Johanson

Vastutav toimetaja

Karl Lukk

PE 22452

Eesti Haigekassade Liidu väljaanne

Töö ja Tervis

Sotsiaalpoliitiline kuukiri

Eesti Haigekassade Liidu ja Sotsiaalse Arengu Eesti Ühingu häälekandja

Nr. 1

XIV aastakäik

1938

Tellimise hind postiga:

aastas . . . 150 senti
6 kuu peale . 75 "
1 " " 15 "
Välismaale aastas 200 s.

Ilmub kord kuus.

Talitus ja toim.: Tallinn, Toompuiestee
17-a, k. 13. Telefon 448-35.
Tellimisi võtavad vastu kõik haigekassad
ja postiasutused.
Üksiknumber 15 senti.

Kuulutuste hinnad:

1 lhk. kr. 50.—
1/2 " " 25.—
1/4—12.50 ja 1/8 lhk. „ 7.25
Teksti ees — 50% kallim.

Sotsiaalkindlustuse arengust viimasel ajal

Joh. Sonin

Kui võtta vaatlemisele, mis on tehtud üksikutes riikides sotsiaalkindlustuse alal paaril viimasel aastal, siis tuleb aja puudusel piirduda ainult kõige olulisemate märkustega, kuna detailide harutamine veniks liig pikale ja muutuks kuulajaile tüütavaks.

Algame Saksamaast. Siin on peaaegselt muudatused läbi viidud kassade administratsioonis. Kõikidele kassadele on nimetatud juhid, kes tegelikult ka juhivad kassa tööd. Kuid juhi juure on loodud ka nõuandvad organid, komiteed, kellelt juht võib küsida nõu küsimustes, milles ta nõu tarvitab. Suuremate küsimuste otsustamisel, nagu põhikirja muutmine, eelarve koostamine jne. Kindlustamise organisatsiooni on rohkem ühtlustatud, on vanaduse, invaliidisuse ja haiguskindlustuse organid viidud üksteisele ligemale ja koostööle. On sisse seatud kontrollarstide süsteem, kes kontrollivad ravivate arstide tegevust.

Austria. Austrias viidi 1935. a. läbi suur sotsiaalkindlustuse reform. 30. märtsi 1935. a. seadusega loodi kindlustusinstituutide rahvuslik liit. Sellesse liitu kuuluvad kõikide kindlustusliikide peorganisatsioonid. See liit annab üldjuhtnööre sotsiaalkindlustuse läbiviimiseks ja koostööta-

miseks, määrab kindlaks printsiibid, mille järgi peavad käima kindlustusasutused, avaldab oma arvamisi sotsiaalkindlustuse küsimustes jne. Liidu peaulesandeks on arstiabi korralduse läbiviimine. On loodud rahvuslik komitee arstiabi andmise elluviimiseks. Komitee määrab ära arstide tariifid, arstide arvu ja ka nõudmised, millele arstid peavad vastama. Arstiabi võivad anda ainult lepinguarstid. On kindlaks määratud % ülemmäärad kindlustuskuludest, mis võib kulutada arstiabi andmiseks.

1935. a. seadusega on kassadele antud jälle teatud autonoomia. Kui 1934. aastal pandi kõikide kassade juhtimine ametnikkudele, siis nüüd juhivad neid jälle töölised ja tööandjad koos. Nende esindajad aga nimetatakse valitsusvõimude poolt huvitatud kutseühingute ettepanekul. Kindlustussammete saamine on tehtud raskemaks kui see oli enne. Neid kitsendusi on aga kavatsus pehmendada.

Belgias on 1936. a. läbi viidud muudatused vanaduse-invaliidisuse kindlustamise finantseerimise asjus.

Brasiilias on praegu parlamendis arutusel seaduse eelnõu, mis laiendaks vanaduse-invaliidisuse kindlustust veel umbes 2 miljonile töölisele.

Õnnetuskindlustuses on reform läbi viidud, mis võimaldab juhuslike tööliste kindlustamist. Teatud ülesanded kindlustuse läbiviimiseks on pandud vastavatele ametiühingutele.

Kanadas on ellu viidud mõnes osariigis sundkorras haiguskindlustus. Kõige laiem on see Albertas. Teistes on püsinud vabatahtlik kindlustus.

Čiilis on suurendatud abi andmist sünnitamise puhul.

Hiinas on õnnetuskindlustust, mis kehtis ainult suuremate vabrikute kohta, laiendatud ka mäekaevuritele.

Kolumbias võeti vastu seadus 1931. a., mis pidi tegema sunduslikuks alates 1. jaanuarist 1937 kogumise hoiukassadesse, et kogujad kogutud summasid tarvitada võiksid sel puhul, kui nad vajavad abi. 1936. a. detsembris lükati seaduse täitmise algus edasi 1. juulile 1937. Samal ajal loodi parlamendis komisjon, kes pidi uurima sundusliku sotsiaalkindlustuse eelnõu, mis esitatud parlamendile. Eelnõu sisaldab vanadus-, invaliidsus- ja haiguskindlustust. Selle täideviimine peab sündima järkjärgult. Alguses pidi kehtima hakkama haiguskindlustus, kuid ainult tähtsamates linnades ja siis aegamööda laienema kogu maale.

Kostariikas on väljatöötamisel sotsiaalkindlustuse seadus.

Daanis on Rigstag'ile esitatud seaduse muutmise eelnõu, millega Daanis kehtivusel oleva vanaduskindlustuse põhjal maksetavaid pensione hakatakse maksma 60. eluaastast alates senise 65 eluaasta asemel. Seda põhjendatakse peaaegjalikult tööpuuduse levimisega. See reform suurendaks riigi väljaminekuid aastas umbes 7,6 miljoni krooni võrra. Samuti on valitsus esitanud kava sundusliku invaliidsuse kindlustuse liikmeks suurendamiseks.

Egiptuses on 1936. a. välja antud õnnetuskindlustuse seadus, mille järgi on kindlustatud töövõtjad tööstuses ja kaubanduses. Abiraha maksetakse maksimum 12 kuu jooksul 50% kuu-palgast. Alalise invaliidsuse puhul maksetakse maksimum 1000 päeva palk

ja surma puhul perekonnale 800 päeva palk. Arstiabi antakse hinnata riigi raviasutustes. Kui neis ei ole ruumi, siis peavad seda andma tööandjad.

Ekvadoris võeti vastu 1935. a. sotsiaalkindlustuse seadus, mis haarab õnnetus-, haigus-, vanadus- ja järelejäänute kindlustust. Seadus on väga laialdaste ringide tarvis ja on praegu elluviimisel.

Hispaanias enne sõja algust anti välja seadus, mis seadis kutsehaigused õnnetusjuhtudega ühele alusele.

Töötati välja ka seaduse eelnõu kõikide kindlustusliikide ühtlustamiseks, mis saadeti välja arvamise avaldamiseks.

Ühendriigid. Nagu eelpool juba öeldud, Social Security Act algas kehtivust 1936. a. Riigi poolt anti osariikide summasid toetuseks vanaduse, pimedate ja vaestelaste kindlustamiseks, kui osariigid olid läbi viinud need kindlustused. 1. jaanuarist 1937. a. algas maksude võtmine vanaduse kindlustamiseks ja 1942. a. algab ka pensionide maksmine. Maksusid võetakse töolistelt 1% ja tööandjalt 1%. Maksab ka riik. Kindlustatud on ainult kaub- ja tööstustöeline. Pensioni maksetakse alates 65. eluaastast. Kohus ei ole veel öelnud, kas seadus on põhiseadusega kooskõlas. Praegu käib kõva organiseerimine, sest tuleb luua väga palju asutusi.

Türgis võeti vastu 8. jaanuaril 1936. a. üldine töökaitse seadus, mis kehtib kõikide ettevõtete kohta, kus töö vähemalt 10 töolist. Selle seaduse järgi peab hiljemalt 8. juuniks 1938. loodama sotsiaalkindlustuse keskasutus. Seadus näeb ette, et rahvuskogule tuleb esitada hiljemalt detsembris 1937. a. seaduseelnõu, mis korraldaks õnnetus- ja emakssaamise kindlustust.

Jugoslaavias pidi 1. septembrist s. a. hakkama kehtima vanaduse-invaliidsuse kindlustuse seadus, mis oli vastu võetud juba 1922. a.

Jalõpuks S. S. S. R. Uus vene põhiseadus 5. dets. 1936. a. näeb ette kodanikkude põhiõiguste seas ka kodaniku õiguse „olla kindlustatud materjaalselt omas vanaduses kui ka hai-

guse ja töövõime kaotuse puhul“. „See õigus on garanteeritud,“ ütleb põhiseadus, „tööliste ja teenijate sotsiaalse kindlustuse laialise arenemisega riigi kulul maksuta arstilise hoolekandega töötajatele, töötajate tarviduseks laia ravimisevõrgu loomisega“.

P r a n t s u s m a a. Prantsusmaal viimasel ajal ettevõetud sotsiaalkindlustuste seaduse muudatused on tingitud elukalliduse tõusust ja frangi langemisest. Seniajani oli kindlaks määratud, et kindlustuse alla kuuluvad need, kes teenivad alla 15.000—18.000 frangi aastas, elukoha järgi. See summa oli suurem 2000 frangi võrra neile, kel oli 1 laps, 4000 frangi võrra, kel oli 2 last, ja alammääraks oli 25000 franki neile, kel oli 3 või rohkem last. Seda alammäära suurendati 21.000 frangini ja 25.000 frangini neile, kel on 1 laps. Liikmemaksu ja summasid arvestati enne proportsionaalselt palgale. Kel aga palk oli üle 12.000 frangi aastas, neil arvestati 12.000 frangilt. Nüüd tõsteti seda 15.000 frangile. Uus korraldus hakkas kehtima 1. I 1937. Maksudeks määrati 8% palgast kokku kõigilt kindlustusaladelt.

Tööõnnetuse pensionides on tehtud 1. I 1937 mõned muudatused selles mõttes, et makstakse lisapensioni neile, kes on enamalt läinud pensionile, kui raha ostujõud oli suurem.

I n g l i s m a a. Inglismaal viimase kahe aasta jooksul midagi uut läbi viidud ei ole, kuid 1935. a. valitsus algatas seaduse, millega seatakse sisse vabatahtlik vanaduse-invaliidisuse kindlustus neile iseseisvatele töötajatele, nagu väikekaupmehed, käsitöölised, põllumehed jne., kes sundkindlustuse alla ei kuulu. 1936. a. jooksul see seadus parlamendis veel arutusele ei tulnud. Kuid oli ette näha, et ta võetakse parlamendi töökavasse 1937. a. Sama lugu on ka seaduseelnõuga, millega taheti vähendada vanuse alammäära kuni sundkooliaja vanuse määrani haiguskindlustuses. S. t. haiguse vastu peavad sundslikult kindlustatud olema nooremad inimesed kui senini.

U n g a r i s on viimastel aastatel

antud korraldusi, mille ülesandeks on haiguste ja invaliidisuse ärahoidmine. On loodud vanaduse-invaliidisuse kindlustuse asutuse juure erifond, kust antakse summasid haigekassadele. Ülesannet täidetakse nii, et hakatakse suuremat rõhku panema rahva kaitsele, eriti laste ja noorsoo kaitsele, laste maalesaatmisele, õhu- ja kosutuskuuridele, sanatooriumiravile jne.

1936. aasta 23. detsembri seadusega on vanaduse-invaliidisuse kindlustust laiendatud ka suurmaapidamises teenivatele teenijatele (mitte töölistele). Maksusid maksavad teenija ja tema peremees pooleks.

I t a a l i a s on läbi viidud õnnetuskindlustuse reform. Tuberkuloosi vastu kindlustamist on laiendatud asunikkudele ja rentnikkudele. Emakssaamise puhuks kindlustamist laiendati põllutöölisele, rentnikkudele ja asunikkudele.

Peale selle on läbi viidud mitmesuguseid reforme kassade valitsemises.

L ä t i s tehakse eeltöid kõigi kindlustusliikide liitmiseks. Haigekassad, kes töötanud 1933. a. ja 1934. a. puudujääkidega, on alates 1935. a. jälle töötanud väikeste ülejääkidega. Kindlustatute arv, mis oli 1933. a. 154.000, tõusis 1936. a. lõpuks 186.000.

L e e d u s võeti 1936. a. aprillis vastu uus õnnetuskindlustusseadus. Senini oli seal kehtimas ainult 1903. a. vene seadus n.-n. 7-mes peatükk. Uue seaduse järgi on kindlustatud tööstustöölised kitsamas mõttes, metsatöölised, ehitustöölised ja mõned transporttöölised liigid. Põllutöölised võivad kindlustada vabatahtlikult. Maksud maksab igal juhul tööandja. Sisult on seadus sama mis meilgi kehtivusel olev.

L u k s e m b u r g i s laiendati õnnetuskindlustust ka niisugustele õnnetustele, mis juhtuvad tööle minekul või töölt tulekul ja töövaheaegadel.

M e h h i k o s on praegu parlamendis arutelul uus sotsiaalkindlustuse seadus.

Järgmises numbris jätkame sotsiaalkindlustuse arengu ülevaadet, muuseas ka Soomes.

Kutsetöö haigustest

(Ajalooline ülevaade)

Dr. A. Püümets

Selle ajakirja veergudel oleme juba näidanud, missugused olid tööolud vanade rahvaste juures, kuidas tööolud pikkamööda arenasid ja kuidas viletsate tööolude, pika tööpäeva, viletsate korterite ja viletsa toitmise tagajärjel haigestumine ja surevus tööliste seas oli väga suur. Sellest hoolimata, et paljud suurte teadmistega toleaeegsed arstid oma kirjutustega (erilist tähelepanu äratasid 17. sajandil prof. Ramazzini tööd) katsusid olukorrasse tuua parandusi, ei läinud see neil hästi korda, seepärast et tööandjad kõigile uuendustele tööliste seisukorra parandamise alal on igal ajal ja igal pool visalt vastu seisnud ja et kõik parandused, mis sel alal on tehtud, on kätte saadud tööliste visa võitluse tagajärjel.

Ka Ramazzini suurtele töödele, mis olid sihitud tööliste olukorra parandamiseks, ei pandud suurt rõhku ja kulus ligi 50 a. enne kui Ramazzini töödest hakati laiemalt kõnelema. Selleks aitasid kaasa Ramazzini tööde tõlked igasse keele, mis tehti 18. sajandi teisel poolel, ja tema mõtteid tööolude kohta hakkasid tarvitama oma töödes selleaegsed kuulsad majandusteadlased. Võib ütelda, et Ramazzini õpetus ja vaated tööolude ja nendest tingitud mitmesuguste haiguste kohta olid 18. sajandi lõpu poolel üldiselt tuttavad, peamiselt arstide keskel, kes sel alal töötasid, ja leidsid üldist poolehoidu ja tunnustamist. Ramazzini mõtted ja seisukohad jäid selleks keskuseks, mida teiste arstide poolt alatas täiendati oma isiklike uurimuste ja tähelepanekute tagajärjel. Üldiselt peab tähendama, et 18. sajandi lõpul hakati igas riigis põorma rohkem tähelepanu muuseas ka töötavahoiule, milleks aitasid kaasa ühelt poolt üldise hariduse taseme tõus, uued mõtted ja vaated, mis olid seoses suure Prantsuse revolutsiooniga, ja teiselt poolt see suur viletsus, suur haigestumine ja surevus tööraha seas, mida ei saanud tähele panemata jätta lõpuks ka riigi juhtivad jõud, olgugi et tööandjad kõigile parandustele, ka kõige vähematele, mis kuidagi tööliste olukorda aitasid kergendada, süle ja seljaga vastu seisid.

Eriti suur oli viletsus inglise tööliste seas, kus tööstus hakkas arenema kõige esmalt ja kus algul ei pandud mingit rõhku töötavahoiule. Roscheri arvamise järgi langes 50% kõigist surmajuhtudest 1761. a. Inglismaal alla 20 a. vanuste peale; 1833. a. oli tööliste keskmine eluiga üksikutes tööstuste keskkohdades 22 a., kuna teiste elanike keskmine vanus oli 44 a. Need asjaolud ja tööliste sellekohased nõudmised sundisid riigivõime oma korraldustega tööliste kaitseks välja astuma ja parandusi läbi viima, mis olid suunatud tööaja lühendamisele, naiste- ja lastetöö piiramisele, tööinspektorite ametisse panemisele jne. — algas töökaitse arenemine kõigis kultuurriikides, mis organiseeritud tööliiskonna survel

lakkamata edasi kestab oma paratamatute tõusude ja mõõnadega. Ühes tööliste üldise olukorra paranemisega käib käsikäes ka haiguste tundmaõppimine ja nende vastu võitlemine. Erilist tähelepanu pööratakse tööliste kutsehaigustele. XIX sajandi esimesel poolel väärivad tähelepanu C. Turner-Thackrah'i tööd, kus kirjeldatakse üksikuid kutsealal tekkinud haigusi ja olukordi, mis nende tekkimiseks on soodsad. Ühiskondliku tervishoiu arenemisele andsid tõuke veel uurimused, mis toime pandi 1838. a. ja 1859. a. tööliste tervishoiulise seisukorra kohta. Inglismaa arstide poolt on avaldatud terve rida töid 19. sajandi jooksul, milledes leiavad käsitlust väga mitmesugused kutsehaigused. Siin võiks nimetada peale C. Turner-Thackrah'i tööde veel Murray, Allen'i, Leach'i ja teiste töid.

Prantsusmaal hakatakse kutsehaigustele rohkem tähelepanu pöörama 19. sajandi algul: 1806. a. I. Albert kirjeldab nahahaigusi, mis on seotud kutsetööga. 1807. a. teeb Pariisi politsei prefekt toleaeegsele siseministrile suure ettekande tööliste viletsast seisukorrast ja haigustest, mis äratas valitsuse ringkondades suurt tähelepanu ja sundis neid tööliste olukorra parandamiseks astuma vastavaid samme.

1821. a. on tähtis selle poolest, et sel aastal hakatakse välja andma ajakirja „Les Annales d'Hygiène“, kus leiab peamiselt käsitlemist töötavahoid ja viimasega seoses olevad küsimused. Chevalier, kes oli üks agaraimeid ajakirja toetajaid ja kaastöölisi, avaldas seal oma uurimused mitmesuguste keemiliste ainete kohta ja viimaste mõju kohta tööliste tervisele. Samal ajal annab Patissier uuesti välja Ramazzini tööd, neid täiendades oma uurimuste põhjal saadud andmetega. 1840. a. ilmub Tauquerele des Peauchesi töö tööliste haiguste üle tinatööstustes ja Villermé töö „Tööliste keheline ja moraalne seisukord“, kus on toodud rikkalik materjal tööliste haigestumise ja surevuse kohta. Kutsehaiguste üle on muuseas kirjutanud ka Fourier, Blauqui ja Proudhon, kes oma töödega on üldse palju kaasa aidanud tööliste olukorra parandamiseks.

Teistest prantsuse autoritest, kes 19. sajandi II poolel kutsehaigustega tegemist tegid, neid uurisid ja nende üle kirjutasid, võiks nimetada veel Mahieri, Desayre'i, Vernois'd, Beaugrand'i, Picard'i, Delpech'i, Layet'i, Poincaré'd ja teisi. Kõik need autorid, töötades arstidena mitmesugustes ettevõtetes, uurisid ja tutvused mitmesuguste haigustega, mille all töölised ühe või teise töö juures kannatavad, juhivad oma töödes tähelepanu põhjustele, mis neid haigusi tekitavad, ja ka abinõudele, mis peab tarvitusele võtma, et neist haigusist hoiduda.

Saksamaal, kus tööstus arenes hiljem, hakatakse ka kutsahaiguste vastu hiljem huvi tundma. 19. sajandi keskel dr. Halfort avaldab oma töö pealkirja all: „Tööliste haiguste tekkimisest, nende käigust ja ravist“. Selles töös käsitletakse peamiselt mürgiste gaaside, tolmude, halva seisaku, väsimuse ja kõrge temperatuuri mõju töölise tervisele ja juhitakse tähelepanu nende abinõudele, mis aitavad seda mõju vähendada. Üksikute kutsahaiguste kohta avaldavad uurimusi Schirmer, Hoelsbeck, Keller ja Küssmaul.

Peab tähendama, et 19. sajandi teine pool ja eriti selle viimne veerand on Saksamaal väga rikas nii teoreetiliste tööde kui ka praktiliste tulemuste poolest töötervishoiu alal. 1865. a. ilmus Eulenbergi sulest „Õpetus ohtlike ja kihvtiste gaaside kohta“ — võrdlemisi põhjalik töö oma aja kohta.

1869. a. anti Põhja-Saksamaal välja korraldus, mille järgi iga ettevõtja ja käitise omanik oli sunnitud omal koolil hoolitsema oma töölise elu ja tervise eest. See korraldus ja need määrused moodustasid aluse sellele tööseadusele, mis 1891. a. kogu Saksamaa kohta maksma pandi.

1876. a. ilmus sisukas töö Eulenbergilt — „Käsiraamat töötervishoiu kohta“ — ja 1882. a. Hirti poolt „Tööliste haigused“; samal ajal ilmus Popperi sulest „Tööliste haigused ja töötervishoid“. 19. sajandi lõpp on rikas põhjalike tööde poolest töölise haiguste ja töötervishoiu üle. Siin võiks nimetada 1896. a. ilmunud Albrechti „Praktilise töötervishoiu käsiraamatut“, 1897. aastal ilmus Weyli poolt suur teos tööstus- ja töötervishoiu kohta ja 1908. a. sama autori juhatusel koguteos „Käsiraamat töölise haiguste üle“.

Itaalias, kus tööstus arenes veel hiljem, ilmutavad uurimused töölise haiguste ja töötervishoiu kohta 19. sajandi lõpu poole. Siin võiks nimetada Coutini, Mantegazza, Saurelli ja Revelli töid. 19. sajandi esimesel poolel (1837. a.) väärib märkimist Puccinotti töö, kus muuseumi kirjeldatakse töölise traagilist seisukorda eriti neis käitistes ja ettevõtetes, mis on asutatud välismaalaste poolt, nii nagu see sünnib igal kapitalivaesel maal, kus võõra kapitaliga asutatud ettevõtteid katsuvad kanda võimalikult suurt kasu, jättes tagaplaanile töölise palgaolud, töölise elamise ja töötervishoiu tingimused.

Mis puutub Põhja-Ameerika Ühendriikidesse, siis käib seal töötervishoiu arenemine sama rada kui mujalgi: 19. sajandi algul tarvitati siin samuti laste ja naiste tööjõudu, mille tagajärjel haigused ja surm nende keskel tegid oma laastavat tööd. 1836. a. asutati selle küsimuse lahendamiseks uurimiste komiteed. Samal ajal pandi maksma ka vastavad kitsendavad seadused alaealiste ja naiste tööjõu kasutamise kohta. Käitise tervishoiu olude kohta ilmus seadus 1850. a. ja 1877. a. pandi ametisse tööinspektorid.

Esimene uurimine töötervishoiu alal ilmus P.-Ameerika Ühendriikides New Yorgis 1837. aastal, kui vastus kohaliku arstide seltsi vas-

tavale üleskutsele. Sellekohaseid töid ilmus eriti palju 19. sajandi teisel poolel ja lõpul.

20. sajandil toimuvad igasugused uurimused ja uuendused töötervishoiu alal täie jõuga edasi. Eristatult rõhku hakatakse panema nende töölise tööttingimuste parandamisele, mis on hädaohtlikud elule. Inglismaal hakatakse uurima ja rohkem rõhku panema käitistööliste väsimusele töö juures, räägitakse tööaja lühendamise vajadusest, hakatakse rohkem ehitama aedlinna ja üksikmaju aedadega ja luuakse sealjuures tingimusi, mis teevad nende kasutamise võimalikuks ka töölisperekondadele. 1912. a. antakse välja Thomas Oliveri poolt „Hädaohtlikud tööd“, kus tutvustatakse lugejat kõigi hädaohtudega, mis varitsevad töölisi, kes töötavad peamiselt mürgiste gaaside ja lõhkeainete alal. 1908. a. ilmub sellesama autori sulest „Kutsetöö haigused“ ja järgmisel aastal avaldab Greer oma töö „Kutsetöö haiguste ja õnnetusjuhtumite kohta“.

Mõni aasta hiljem ilmuvad mitmeilt autoreilt väga tähtsad tööd mürgiste gaaside ja suitsu kohta, mis töölise tervist pikkamööda mürgitavad, mille tagajärjel tekib verepuudus ja muud haigused. 1912. a. kirjutab Leonhard Hill — üks esimestest autoritest — tööttingimustest kessoonitöödel — tööttingimustest suurendatud öhürõhumise all. Seesama autor ühes oma järgmises töös kriipsutab alla töökodade tervishoiulist tähtsust, nende puhtuse, suuruse, hea ventilatsiooni ja valgustuse tähtsust; samuti juhib ta tähelepanu sellele, et töölised peavad saama korralikult ja hästi toitu, et edukalt teha oma rasket tööd. Halda ne juhib oma töös tähelepanu kaevandustöölise raskele olukorrale, näitab neid muudatusi, mis söekaevurite kopsudes ette tulevad selle suure tolmude tõttu, mis nad töö juures on sunnitud sisse hingama; pealeselle toimub kaevurite töö veel suurema öhürõhu ja kõrgema temperatuuri juures, mis omakorda aitavad töölise seisukorda halvendada.

Peale nende tööde on ilmunud iga aasta sellekohaste uurimuste tagajärjel rida artikleid ja üksikuid suuremaid töid üksikute küsimuste kohta, mis puudutavad ja valgustavad töötervishoidu väga mitmest küljest ja mis ei ole jätnud oma mõju avaldamata praeguse moodsa tööstuse arenemisele, kus tervishoiu nõuded on tõusnud esikohale.

Siin võiks märkida Collise, Greenwoodi, Hope'i, Hanna, Stallybrassi ja teiste autorite töid.

Ka teiste maade tervishoiuteadlastel on samuti töötervishoiu alal palju tööd teinud ja seda teadust aidanud rikastada ka käesoleval sajandil.

Prantsusmaal uuriti seda küsimust ka ametlikult poolt — tööstus- ja kaubandusministeeriumi poolt, mille tulemuseks oli koguteos „Kutsehaigused“ ja mille koostamisest võttis osa terve rida Prantsuse tervishoiuteadlasi. (Le Roy des Barres, Courtois-Sufit, Heim de Balzac ja teised.) 1908. a. ilmub väga tähtis töö töötervishoiu kohta, mille autoreiks olid Leclerc de Pulligny ja Poulin. Teine väljaanne

sellest tööst ilmus 1927. a. Siinkohal võiks nimetada veel Bretoni, Brouardeli, Gilberti töid, kus käsitletakse väga mitmesuguseid küsimusi töötervishoiu ja kutsehaiguste kohta ja mis ilmusid veel enne maailmasõda. 1919. a. ilmus Bargeroni sulest tähtis töö kätiste ja vähemate töökodade tervishoiulisest seisukorrast, kus seatakse üles tervishoiulisest nõudmised nende kohta. Siinkohal ei saa nimetamata jätta veel Froisi ja Langloisi töid, kus peale muude küsimuste käsitletakse ka töö füsioloogiat.

Erilist tähelepanu pöördakse kutsehaigusetele pärast maailmasõda. 1925. a. asutati selts, kes oma ülesandeks seadis rahva tervishoiu, töötervishoiu ja sotsiaalsete küsimuste uurimise ja ka töö füsioloogia ja töö patoloogia selgitamise.

Belgias ja Hollandis tegutsevad töötervishoiu ja kutsehaiguste küsimustega peamiselt tööinspektorid-arstid, kes iga päev nende küsimustega elus kokku puutuvad ja kes sel alal on kõige asjatundlikumad. Siin peab nimetama Malvozi, Hermanni, Frère'i ja Gilberti töid Belgias ja Krauenburgi ja Heijermansi töid Hollandis.

Mis puutub Saksamaasse, siis siin peale Weyli tööde võiks nimetada veel Lehmanni suurt tööd, kus käsitletakse peamiselt mürgiste gaaside mõju inimese organismile. Töötervishoiu ja kutsehaiguste kohta on avaldanud väga väärtuslikke ja huvitavaid töid veel Wützdorf, Rost, Renk, Engel, Koelsch, Teleky, Gurschmann ja teised. 1926. a. ilmus suur töö ühiskondliku tervishoiu üle Gottsteini, Schlossmanni ja Teleky poolt, kus käsitletakse ka töötervishoidu ja kutsehaigusi. Sama teemat käsitlevad ka Syrup ja Sommerfeld. Pealeselle peetakse loenguid töötervishoiu üle 12 Saksamaa ülikoolis.

Austria teadusmeestest, kes on käsitelnud töötervishoiu ja kutsehaiguste küsimusi, võib nimetada Rambuseki, Brezina't ja Sternbergi.

Tšehhoslovakkias võib nimetada Loewy't, kes 1924. a. avaldas kutsehaiguste ja töötervishoiu kohta vastava töö. Prahast asutati Masaryki nimeline akadeemia, kus muuseumid uuritakse ja töötervishoiusse ja töö füsioloogiasse puutuvad küsimusi. 1928. a. asutati selts, kes tegeleb ühiskondliku ja töötervishoiu küsimustega. 1929. a. asutati Praha ülikooli töötervishoiu õppetool.

Ka teised vähemate riikide õpetlased on töötervishoiu arenemisele, kutsehaiguste tundmaõppimisele ja nende ärahoidmisele jõudu mõnda kaasa aidanud: nii on sellekohaseid töid avaldanud Ungaris Chyzer ja Friedrich;reekas — Catsaras ja Savas; Portugalis — Coelho d'Audrade; Helveetsias — Roth, Schuler, Zangger, Vogt ja t.; Poolas — Karaffa-Korb, Zielinsky.

Itaalia õpetlaste töödest väärivad kõigepealt tähelepanu Devoto ja ta kaastööliste omad, kes 1901. a. algasid Paavias uurimisi töötervishoiu ja kutsehaiguste kohta. Siin võib nimetada veel Giglioli't, d'Alleri't,

Carozzi't, Monti't ja Ferranini't. 1910. a. asutati Milanos kutsehaiguste all kannatajatele sellekohane haigla vastavate laboratooriumidega; samasugune haigla asutati 1919. a. Neapolis. Töötervishoiu õppetoolid on asutatud mitmes ülikoolis.

Ka Venemaal tehakse väga intensiivset tööd töötervishoiu ja kutsehaiguste alal. Leningradis, Harkovis ja Moskvast on asutatud teaduslikud instituudid, kus peamiselt tegeletakse nende küsimustega. Suuremaid töid sel alal on avaldanud Bertenson, Lahtenkov, Kaplun, Vigdortšik, Kagan ja Vassilevsky.

Põhja-Ameerika Ühendriikides hakatakse 19. sajandi algul suure hooga tegelema töötervishoiu ja kutsehaigustega. Kõigepealt asutatakse siin laste eest hoolitsemise komitee ja laste büroo, kes valvab laste ja noorte järele, et nad mitte ei tee tervisele kahjulikult mõjuvaid töid. 1915. a. asutatakse büroo kutsehaiguste uurimiseks. Rahva tervishoiu valitsus on uurinud ja selgitanud väga palju töötervishoiusse ja kutsehaigustesse puutuvaid küsimusi, mis oma mõju ei ole jätnud avaldamata nii töökodade enest tervishoiulise külje tõstmiseks kui ka tööliste tervisliku seisukorra parandamiseks, mida tõestavad ka sellekohased statistilised andmed tööliste haigestumise ja suremuse kohta. Kutsehaiguste ravimiseks on asutatud sellekohased kliinikud ja haigemajad New Yorgis, Bostonis ja teistes suurlinnades.

Paljudes osariikides on asutatud seltsid, kes just töötervishoiusse puutuvad küsimused on võtnud erilise uurimise alla. On peetud palju koosolekuid ja kongresse nende küsimuste selgitamiseks ja on katsutud neid teadmisi levitada laiades rahvakihtides. Sama teed käivad ka teised Ameerika riigid, Lõuna-Aafrika, Austraalia ja Jaapan. Kurasikis Jaapanis asutati Ooharu poolt instituut, kus uuritakse vaid töötervishoiusse puutuvaid küsimusi — töö füsioloogiat, töö psühholoogiat, tööliste toitlustamise küsimusi, ühiskondlikku tervishoidu ja kutsehaigusi. Uurimuste tulemused avaldatakse sellekohastes ajakirjades.

Et laiemaid rahvakihte töötervishoiu küsimustega paremini tutvustada, selleks on paljudes linnades asutatud töötervishoiu muuseumid; kõige esimene asutati 1893. a. Amsterdamis, siis 1894. a. Milanos, 1900. a. Münchenis, 1903. a. Berliinis, Scharlottenburgis, 1907. aastal New Yorgis, 1908. a. Budapestis, 1909. a. Viinis ja 1927. a. Londonis. Nendel muuseumidel on väga suur praktiline tähtsus; igauks võib ise näha (oma silm on kuningas!), missugused hädahud teda ühe või teise töö juures varitsevad ja kuidas neid kõrvaldada, missuguseid abinõusid ühel või teisel juhul tuleb selleks tarvitusele võtta. Ka meie kodumaal, kus tööstus alatasa laieneb ja tööliste arv tõuseb ja kus põllumajanduses masinate tarvitamine tõuseb ja õnnetusjuhtumite arv näitab tõusu, on tungiv vajadus üksikutes keskustes niisuguste muuseumide asutamise järgi. Kogu meie tööperes peaks olema tuttav nende vahenditega, mis aitavad vältida õnnetusjuhtumeid.

Valeteadete andmine haigekassale

A. Kaelas

Tööstusliku Töö Seaduse § 280 järgi on käitise*) juhataja (valdaja või valitseja), kui selle käitise töölised on arvatud haigekassa alla, kohustatud kindlustusnõukogu poolt kindlaksmääratud korras andma haigekassale teateid: käitises tehtavate tööde, käitises tegevuses olevate isikute arvu, nende teenistustasu suuruse ja väljamaksu tähtaegade üle, nende tööle või teenistusse võtmise ja lahtilaskmise aja kohta. Teadete andmise kohta on kindlustusnõukogu poolt maksma pandud kindel kord (vt. RT 3 — 1935), mis näeb ette, et 1) vorm nr. 1-ga tuleb haigekassale teatada seitsme päeva jooksul käitise töölise haigekassa alla arvamise korralduse kättesaamise päevast arvates kõik käitise teenistuses seisvad isikud; samuti tuleb seitsme päeva jooksul teatada sama vormiga haigekassale igast hiljem käitise teenistusse võetud töolisest; 2) vorm nr. 2-ga tuleb teatada töölisele palgalepingu kohaselt maksetav töötasu ja haigekassale kuuluva maksu summa teade tuleb esitada seitsme päeva jooksul, arvates töölisele töötasu väljamaksmise tähtpäevast, ja 3) vorm nr. 3-ga tuleb saata haigekassale teateid käitise töölt lahkunud või vallandatud isikute kohta kolme päeva jooksul, arvates lepingu murdmise (lõpparve saamise) päevast.

Need eeltähendatud teated (vormid nr. 1—3) on haigekassa korraliku ja seadusepärase funktsioneerimise aluseks, mispärast on väga oluline, et neid teateid antaks korralikult, hiljemalt kindlustusnõukogu poolt määratud tähtaegade jooksul, ja et nendega haigekassale esitatud andmed oleksid õige d. Tegelikult aga näeme, et kohati tööandjatest üsna suur protsent ei esita neid teateid õigeaegselt või ei esita neid isegi üldse mitte, jättes näit. mõne töölise kohta teate vorm nr. 1-ga esitama, s. t., teiste sõnadega, jättes selle töölise haigekassa alla arvamata. Tööinspeksiooni poolt koostatud protokollide arvust moodustavad protokollid haigekassale teadete mitteesitamise või hilinevad esitamise kohta üsna suure osa. Need protokollid lähevad vanemale tööinspekto-

rile (Kriminaalkohtup. s. § 971), kes võib süüdlast karistada rahatrahviga kuni kaheksa kroonini (Kriminaalseadustik § 354 l. I; edaspidi lühendatult Kr. S.)**).

Käesolevas kirjutuses ei vaadelda aga üksikasjalisemalt teadete mitteesitamist, vaid püütakse ainult märkida mõningaid küsimusi ja tähelepanekuid, mis on ühenduses haigekassale va l e t e a d e t e esitamisega.

Teadete mitteandmise põhjuseks on sageli lihtsalt hooletus, unustamine, teadete andmise korra mittetundmine; valeteadete aga antakse peaaegu sajaprotsendiliselt teadlikult kasusaamise sihiga või haigekassa petmiseks, mispärast valeteadete andjatel on tavaliselt välja kujundatud oma süsteem valeteadete andmise varjamiseks. Sellepärast ongi valeteadete andmise paljastamine märksa raskem kui teadete mitteandmise avastamine. Ka võtavad kahtlusalused valeteadete puhul enamikus tarvitusele kõik abinõud — näit. võimalike arvessetulevate tunnistajate mõjustamine jne. — selle ilmsikstuleku varjamiseks. See on ka täiesti mõistetav, kui arvesse võtta, et valeteadete puhul ähvardab süüdlast hoopis raskem karistus kui teadete mitteesitamisel, nimelt vangimaja kuni kuue kuuni (Kr. S. § 354 l. II); pealeselle tuleb süüdlasel, kui ta on haigekassa eest ära varjanud osa töölisele maksetud palgast, tagantjärele tasuda haigekassale vastav haiguskindlustusmaks äravarjatud summalt. Kõige selle tõttu võib arvata, et osa valeteadete andmisi jääbki nii haigekassade kui ka tööinspeksiooni poolt avastamata. Sellegi peale vaatamata on ilmsiks tulnud valeteadete andmisi üsna röhkesti, nii et kohati võib rääkida päris massilisest valeteadete saatmisest. Nii näit. on 5. jsk. tööinspeksiooni piirkonnas tööinspeksiooni poolt toimetatud juurdluste põhjal karistatud 1937. a. teisel poolel valeteadete andmise eest 21 Tartus ja Tartumaal asuvat töösturit. Karis-

**) Tegelikult kõiguvad vanema tööinspektori poolt määratud karistused 2—10, vahest harva ka 20 kr. piirides, mis, nagu näitavad senised kogemused, vaevalt sunnib tööandjaid teadete korralikule esitamisele, sest töölise haigekassa alla mitteamise tõttu saadav majanduslik kasu on mõnekroonisest trahvisummast palju suurem ja meelitab seega eriti väikekäitiste valdajaid seaduse rikkumisele.
„T. ja T.“ toim.

*) 21. dets. 1937. a. alates tuleb Mõnede töökäitise seaduste muutmise seaduse (RT 101 — 1937) alusel „ettevõtte“ (predprijatija) asemel lugeda „käitis“.

tuseks on jaoskonnakohtunikud määranud juhul, kui kaebealune end süüdi ei tunnista, kinniistumiskaristuse kümnepäevasest arestist kuni 4-kuise vangistuseni; juhul, kui kaebealune end tunnistab süüdi, tingimisi (1—2-a. katseajaga) kinniistumiskaristuse 8-päevasest arestist kuni 2-kuise arestini ja 2-nädalasest vangistusest kuni 1-kuise vangistuseni. Eeltoodud karistusmäärad on toodud Tartus ja Tartumaal asuvate jaoskonnakohtunike poolt 1937. a. teisel poolel tehtud otsuste põhjal.

Arusaadavatel põhjustel pole siin võimalik anda ülevaadet sellest, kuidas ja missuguste võtetega varjatakse või vähemalt püütakse varjata valeteadete andmist, samuti ka sellest, kuidas valeteadete saatmised siiski avastuvad või avastatakse. Allpool vaatleme õige lühidalt ainult küsimust, missuguseid valeteateid antakse või anda võiakse.

1. Vorm nr. 1-ga antavatest valeteadetest on tavalisemaks see, kui töölise tööletuleku aeg näidatakse hiljem tegelikust tööletuleku ajast, seega varjates töölise töötamist ja talle maksetud palka teatud aja jooksul. Seniste kogemuste järgi näib, et kõige sagedamini esineb äravarjatud ajana nädal või kaks, kuid tuleb isegi ette, et töölise tööletuleku aeg teatatakse haigekassale tervelt pool aastat hiljem tegelikust tööletuleku ajast.

Teiseks ja üsna harva esinevaks juhuks on see, kui vorm nr. 1-ga arvatakse haigekassa alla tööline, kes seaduslikult sinna ei peaks kuuluma, näit. arvatakse põllutööline või käitise valdaja isiklik majateenija. Nii arvas üks Tartumaal asuva lauavabriku omanik Tartu Üldhaigekassa alla oma talukoha haiglase tervisega põllutöölise, et talle võimaldada haigekassa kulul priiarstimist.

Kolmandaks ja vist ainult teoreetiliseks võimaluseks on see, kui töölise tööletuleku aeg teatatakse varajase m tegelikust tööletuleku ajast, seega võimaldades näit. isegi paaripäevase teenistuse järele tervena töölt lahkunud töölisele haigekassa kulul arstiabi. Allakirjutanul ei ole teateid, kas see kolmas juhus üldse tegelikus elus on esinenud või mitte.

2. Vorm nr. 2-ga antakse tavaliselt kõige rohkem valeteateid, nimelt näidates töölistele makstud palgasumma vähemana tegelikust palgast. Siin esineb rohkesti lihtsaid ja ka üsna komplitseeritud

valeteadete andmise viise, millistest alamal nimetan tähtsamaid: a) töölise palk näidatakse lihtsalt vähemana, näit. 60-kroonise kuupalga asemel 45-kroonine kuupalk, 30-sendise tunnipalga asemel 20-sendine tunnipalk jne.; b) näidatakse, et tööline ei ole kuu jooksul töötanud mitte kogu aja, vaid näit. ainult 10—15 tööpäeva, ning vastavalt sellele antakse üles ka töölise palk; e) ei anta üles töölisele maksetud ületunnitasusid; d) ei anta üles palgalepingu põhjal töölisele maksetud preemiaid; e) ei anta üles töölisele naturaals maksetud palka, näit. toitu, korterit, kütet, valgustust, riideid jne.; f) ei anta üles lisa teenistustükki tööga, vaid näidatakse, nagu oleks tööline kogu aeg teinud ajatööd; g) ei näidata haigekassale protsentuaalset palgakõrgendust, näit. tõstetakse töölise palka 10%, kuid haigekassale näidatakse, nagu saaksid töölised ikka endist palka. Kõik eeltoodud valeteadete andmise viisid on tegelikus elus nii üksikult kui ka ühiselt esile tulnud, esinedes vahest õige komplitseeritud kujul.

Teiseks ja ainult teoreetiliselt mõeldavaks võimaluseks on see, kui haigekassale teatatakse töölise palk suuremana tegelikult töölisele maksetud palgast, et sel teel näit. võimaldada töölisele haigekassalt suuremat haigusabiraha.

Kolmandaks, samuti ainult teoreetiliselt mõeldavaks võimaluseks on see, kui töölise kohta, kes töölt lahkunud, teatatakse vorm nr. 2-ga, nagu saaks ta ikka palka edasi.

3. Vorm nr. 3-ga valeteadete andmist tuleb üsna vähe ette. Sagedamini esineb siin juhus, kus töölise lahkumispäev näidatakse hulga varajase m tegelikust lahkumisest, seega varjates töölise töötamist ja loomulikult ka talle maksetud palka teatud aja jooksul. Tuleb ette ka juhtumeid, kus haigekassa alt registreeritakse välja tööline, kes üldse pole lahkunud ega lahkugi.

Teine võimalus vorm nr. 3-ga valeteadete andmiseks on see, kui töölise lahkumisaeg näidatakse hilisem tegelikust lahkumisest, mida seniste kogemuste järgi peaaegu alati võib seletada hooletuse või unustamisega.

Kolmas, tegelikult Tartus esinenud juhus on, kui haigena töölt lahkunud tööline registreeritakse haigekassast välja tervena lahkununa, mille tõttu näit. tööline, kes on alla kahe nädala haigekassa lüge olnud, võib kaotada õiguse pärast tegelikult hai-

gena töölt lahkumist haigekassalt arstiabi ja haigusabiraha saamiseks.

Kõik need siin üksikult eraldatuna esitatud juhtumid tulevad tegelikult enamikus ette mitte üksikult, vaid koos, sest harilik nähtus on, et kui keegi juba valeandmeid annab, siis kasutab ta selleks kõiki või vähemalt kaht esimest vormi (nr. 1 ja 2). (Esi- neb mõnel korralikult oma kohustusi täitnud tööandjal vaid mõni üksik valeteade, siis võibki õiglane — mitte õiguse! — seisukohalt lähtudes tekkida kahtlus, kas siin ei ole tegu lihtsa eksitusega ja kas sellepärast ongi õiglane lasta teda karistada sellase paragraafi järgi, mis näeb ette vangistust kuni kuue kuuni, seda enam, et see paragraaf eeldab, et valeteadete andjal oleks olnud vastav t a h e anda valeteateid. Eksituse korral aga loomulikult seda tahet olla ei saanud.) Kui kaugele sageli valeteadete andmisega minnakse, selleks olgu illustratsioonina toodud näide ühest Tartumaa laua- tööstusest: osal töölistel võetakse haigekassa heaks maha 6% (!) palgast, haigekassale teatatakse aga töölise palk umbes 50% vähemana ja järelilikult antakse ka sellest töölise palgast mahavõetud 6% haigekassale edasi ainult pool. Tööstur, kes ise oleks pidanud omast käest haigekassale maksma 4% töölise palgast, saab sellase „operatsioo- niga“ hoopis 3% „puhasti“. Seadusevastaste valeteadetega see tööstur järelilikult teenib tööliste ja haigekassa kulul iga kuu tervelt 7% töölistele maksetud palgast, mis mitme- kümneliikmelise töölispere juures teeb välja päris kena summa. Lisaks sellele märgib ta tööliste tööletuleku tavaliselt ikka paar nädalat hilisema tegelikust tööletulekust ja lahkumise mõned päevad varajasema, mis tema sageli vahetuva töölistekaadri juures teeb ka välja päris kena summa. Ja kõigele sellele lisaks on tal osa töölisi veel üldse haigekassa alla arvamata.

Lõpuks vaatleksime veel mõningaid juriidilisi küsimusi ühenduses valeteadete andmisega:

1. Kriminaalseadustik ütleb: „Kui süüdlane saatis valeteateid...“ (§ 354 l. II). Järelilikult süüdlane peab olema teinud selle teo, ta peab olema saatnud need valeteated, ainult siis võiakse teda karistada. Kõige lihtsamini see tegu ilmneb muidugi selles, kui süüdlane on need teated alla kirjutanud, seega neis toodud andmed õigeks tunnistanud, kusjuures see allakirjutanud isik peab olema vastutav teadeteandmise

est, s. t. peab olema käitise pidaja või juhataja (Kr. S. § 354). On aga alla kirjutanud näit. mõni kantsleiametnik, kes kriminaalkorras nende teadete eest ei vastuta, ja haigekassa on sellased teated vastu võtnud, siis saab käitise pidajat või juhatajat vastutusele võtta ainult sel juhul, kui ta omaks võtab, et need teated on antud tema teadmisel, või saab seda juurdlusega kuidagi teisel teel kindlaks teha, näit. tunnistab teateid annud kantsleiametnik, et ta tegi seda peremehe käsul ja korraldusel. Tegelikud kogemused aga näitavad, et kui vastutav isik ise pole alla kirjutanud, siis juurdlusel või kohtus tema süü selgitamine osutub peaaegu võimatuks. Neil põhjustel peaksid haigekassad silmas pidama, et teadetele oleksid alla kirjutanud nende eest vastutavad isikud, mitte aga kantsleiametnikud, kes seaduse ees millegagi ei vastuta.

2. Kuna valeteadete andmine ei ole enam üleastumine, vaid kuritegu (Kr. S. § 3), siis on ta karistatav ainult tahtliku süü olemasolul (Kr. S. § 48), mille tõttu paljud valeteadete andjad libisevadki karistusest mööda. Olgu siin selle kohta näiteina toodud väljavõtteid Tartu 2. jaoskonnakohtuniku otsusest 21. det. 1937. a. (Krim. toimik. nr. 797): „... Tartu 2. jaoskonnakohtunik, arutanud avalikul kohtuistungil X süüd- asja Kr. S. § 354 l. II põhjal, leidis, et kaebealune tuleb tema vastu tõstetud süüdistuses selles, et ta oma töölise Y kohta, kes tema ehitusettevõttes töötas 1936. a., Tartu Üldhaigekassale ebaõigeid teateid saatis nimetatud Y töölevõtmise aja ja temale väljamaksetud palgasummade kohta, — kohtulikult õigeks mõista, sest kohtulikul juurdlusel ei ole selgunud, et kaebealune oleks just tahtlikult valeteateid saatnud, vaid tegemist näib olevat arusaamatuse või eksitusega, mis osaliselt on tingitud sellest, et Y on peetud osa tööde täitmisel ettevõtjaks, kes haigekassa alla ei kuulu... asjaoludest nähtub, et Y on tööpoolest olnud nagu mingi ettevõtja ja seepärast võidi kaebealuse ettevõttes ka arvamisel olla, et Y kui ettevõtjat ei tule haigekassa alla võtta, kuigi see arvamus oli ekslik, sest tegelikult oli Y ikkagi vaid kaebealuse ettevõtte tööline. Edasi nähtub tunnistajate... seletusist, et kaebealusel on mitu ehitust käes olnud... nii et aja puuduse tõttu ei ole kaebealune saanud kontrollida haigekassale

saadetaavaid teatelehti, vaid on teatelehtedele alla kirjutanud isegi enne nende täitmist. Teatelehed on koostanud ettevõtte kantseleiametnik palgatabelite järgi, kaebelune seda ise kunagi polevat teinud. Arvestades tunnistajate ... seletustega, tuleb jõuda otsusele, et käesolevas asjas ei ole tegemist kaebelune poolt tahtlikult valeteadete andmisega Tartu Üldhaigekassale, sest kaebelune isiklikult neid teatelehti pole täitnud ja pole ka selgunud, et tema korraldusel oleks neid valesti täidetud. Seepärast tuleb kaebelune käesolevas asjas kohtulikult õigeks mõista. Kr. S. § 354 l. II järgi võidakse karistada ikkagi vaid tahtlikult valeteadete andmise eest. See asjaolu ei ole aga kohtulikult juurdusel kinnitust leidnud, et kaebelune oleks tahtlikult valeteateid andnud...

Kui valeteateid on antud pikema aja jooksul ja eriti veel, kui selleks on välja kujundatud oma süsteem, siis muidugi ei saa

üldse enam üles kerkida tahtlikkuse puudumise küsimus. Juhtumil aga, kui valeteateid on antud juhuslikult, tekitab tahtlikkuse küsimus — nagu seda kujukalt näitavad eeltoodud väljavõtted — karistuse määramisel alati suuri raskusi.

3. Mõnelt poolt on tahetud veel üles tõsta ka s u s a m i s e momenti, kuid Kriminaalseadustiku § 354 l. II järgi ei saa selle süüteo kvalifitseerimisel kasusaamise moment üldse tulla arvesse. Sellaselt on hiljuti ühe asja lahendanud ka Riigikohus, märkides otsuse põhistuses: „Tuleb tähendada, et Kr. S. § 354 lg. 2, kuuludes töökaitse määruste rikkumisi käsitavate süütegude hulka (Kr. S. 17. peatükk), ei vaja teokoosseisu olemasoluks mingisugust kasusaamise sihti“ (Riigikohtu krim. osak. otsus 8. dets. 1937. a. nr. 617). Järelikult on kasusaamise momendi küsimus sellega lõplikult lahendatud.

Plahvatusained ja nende katastroofid

A. Kümmel

Lõhkeained.

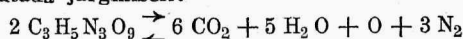
Lõhkeained moodustavad peamise plahvatusainete tuuma. Maailmastõja ajal ja pärast seda on siia palju võimsaid esindajaid juure tulnud.

Moodsa lõhkeainete tööstuse alguseks tuleb kahtlemata lugeda nitroglütseriini ja laste kepuvillale leitud 1846. a.

Olgugi et nitroglütseriini leitud Sobrero poolt, suutis vaid Alfred Nobel 1867. a. selle teha tehniliselt rakendatavaks.

Nitroglütseriinid on glütseriini ja salpeetrihappe estrid.

Neid on olemas õigupoolest kolme liiki, vastavalt sellele, mitu nitraat-, s. o. NO₂-rühma on glütseriini molekuli suudetud sisse viia. Kõige enam esinev on trinitraat, s. o. kolme nitrogrupiga glütseriini molekul: C₃H₅(ONO)₃. See ühend esineb ühes stabiilses ja ühes labiilises, s. o. kergelt lagunevas, kujus. Stabiilne kujund tardub 13° juures kristallideks. Kristallid on äärmiselt tundlikud, nad võivad süttida või koguni plahvata murdumise juures. Üldse on nitroglütseriin külmetanud olekus äärmiselt kardetav ja raskesti plahvatusi tekitav. Normaalse temperatuuri juures on ta värvitu või kollakas õhile sarnlev vedelik, väga mürgise iseloomuga. Ta plahvatuse võib esile kutsuda kas löögi või detonaatori abil. Samuti võib plahvatus tulla siis, kui ümbruse temperatuur kergib 180° C. Plahvatuse protsessi võib kujutada järgmiselt:

Plahvatuse korral vabanevad suured soojusehulgad, tervelt 1450 kalorit. Suured soojuse hulga ühenduses suurte tekkivate veeaurude hulkadega mõjuvad kaasa selleks, et plahvatusejõud on kohalik ja on suunatud suurima vastupanu suunas.

Vabal leegil põleb nitroglütseriin harilikult nõrga raginaga.

Nitroglütseriin puhtal kujul on raskesti rakendatav, alles Alfred Nobel'i leitud järele võidi temast dünnamiidi kujul midagi loota. Dünnamiidi valmistamiseks segati õline nitroglütseriin teatud absorbeerivate ainetega, nagu infusooriate muld (kiiselguur), mille ränihape koosneb diatomeede karpidest.

See ränimuld võib endasse imeda kolmekordse hulga õli, jäädes siiski ikka kuivaks, tekitades sötkutava massi, mida on hõlpus vormida ja hädaohuta käsitada. Seejuures kannatab uus aine, gurdünnamiit, isegi suuri põrutusi. Nobeli dünnamiit nr. 1 sisaldas 75% nitroglütseriini, 25% ränimulda ja 0,5% soodat.

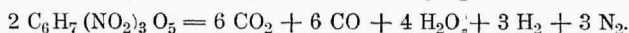
Tänapäeval on aga dünnamiidid välja tõrjutud lõhkeželatiini ehk „želatiindünnamiidi“ poolt. Viimases on raskesti käsitatav nitroglütseriin sellega stabiilseks tehtud, et ta 7—9% kollodüumvillaga on želatineeritud. Kollodüumvill lahustatakse soojas nitroglütseriinis, missugune lahus pärast seda tardub läbipaistvaks süldiks, mis laseb end muljuda ja padruneks vormida. Ta on väga püsiv aine, vaid tugevate detonaatorite abil lõhkeamisele viidav. Selle eest on siis plahvatus

äärmiselt brisantne. Just selle liig suure brisantsuse vähendamiseks lisatakse veel muud kraami, nagu rukkijahu, puujahu ja salpeetrit, NaNO_3 . Lõhkeželatiinil on kõige suurem energiasaldavus tehniliste plahvatusainete hulgas. Želatiindünamiite tarvitatakse väga suurel määral igasugustes purustustöodes, tunnelite ehitamisel jne. Tuntud Simplon-tunneli ehitamisel kasutatud želatiin II koostis: 82% nitroglütseriinist, 6% kolloomiumvillast, 9% salpeetrist ja 3% puujahust.

Laskepuuvill, laskevill.

Peaaegu ühel ajal nitroglütseriiniga leiutati Schönbeini ja Böttgeri poolt ka laskepuuvill, laskevill. Kuid ka siin saadi alles 1870. a. esimest korda luua püsiv ühend.

Laskepuuvill kujutab endast salpeetrihappe (lämmastikhappe) tselluloosiestrit. Seda saadakse, kui tselluloosi, n. $\text{C}_6\text{H}_{10}\text{O}_5$, nit-

Plahvatusel tekib ca 1050 kalorit soojust (suurt); plahvatusel temperatuur ulatub 2800°C .

Laskepuuvill on tüübiline purustusaine, mida ta suure brisantsuse tõttu on laskeainena võimatu kasutada. Laskeaineiks kõlvuliseks muutus ta alles siis, kui leiutati ta želatimeerimise viisid. Viimast toimetatakse nõnda, et mõjutatakse nende lahustajatega, mis kolloomiumvillal (nõrgalt nitreeritud tselluloosi) lahustavad kõrgesti nitreeritud tselluloosiks. Sel teel muutub aine nii stabiilseks, et teda võib pressida, vormida ja laskemomana kasutada.

Kolloomiumvillaks nimetatakse harilikult neid nõrgemini nitreeritud tselluloose, mis lahustuvad kergesti alkoholi ja eetri segus.

Sootu uusi väljavaateid lõhkeainete tehnikas avastas sajandi vahetusel oma täiuslikkusele liginev kivisöökeemina.

Kivisöe kuiva destillatsiooni protsess võimaldas rohkel arvul mitmesuguseid n.-n. aromaatilisi ühendeid, mis nitreerituna osutusid uskumata võimelisiks lõhkeaineiks. Maailmasõda vajab granaatide, miinide ja torpedode täiteks suuri lõhkeainemasse, ühes sellega tõstis ta lõhkeainete tööstuse ennekuulmata tasapinnale.

Tänapäeva suurtükiväe võimsaima relva, „brisantgranaadi“, on pikriinhape esile kutsunud. Viimane kujutab endast nitreeritud fenooli, mida tuntakse ka karboolhappe nime all.

Pikriinhape on keemiliselt trinitrofenool, $\text{C}_6\text{H}_2(\text{NO}_2)_3 \text{OH}$, see tähendab, ta sisaldab kolm nitrorühma. Teadusele oli ta tuntud juba 150 aasta eest, kuid alles 1885. a. avastas Turpin ta tõelise omaduse.

Segades teda vähesel kolloomiumiga saame tuntud lõhkeaine, mida tuntakse „meliniidi“ nime all. Pikriinhapet kasutasid inglased buuride sõjas „lyddit“ ja jaapanlased Vene-Jaapani sõjas „schimose“ nime all. Kui lõhkeaine on ta oma mehaaniliselt efektilt rahuldav, pole tundlik tõukeile, kuid ta on

reeritakse salpeetri- ja väävelhappega. Saadav produkt pole mitte täpselt klassifitseeritav: tekivad segud di-, tri- ja paljudest vaestmelimest nitraatidest, vastavalt kas üks, kaks või kolm nitro, NO_2 , rühma kuuluvad tselluloosi molekuli. Kõrgesti nitreeritud laskevillad nõuavad kanget hapete kontsentratsiooni, nõrgemini nitreeritud tselluloosid, n.-n. kolloomiumvillad, lahjemat hapet. Peale nitreerimise on vajaline veel saadus veega tublisti läbi pesta, tükkideks lõigata, veel pesta ja keeta, mis on saaduse „stabiliseerimisel“ suure tähtsusega. Vähihgi happesaldavus teeb saaduse seisemisel laos kõlbmatuks. See hakkab laostuma — tekib plahvatus. Märjalt pressitakse 500—1000 atm. rõhu all prismadeks, mis pauk-elavhõbedasüütekapsli abil defoneeritud, plahvatavad äärmise brisantsusega. 13,4% lämmastikku sisaldav produkt laguneb plahvatusel kinnises ruumis järgmiselt:

hape, mis aja jooksul mõjub granaatide metallidele, andes selle juures väga tundlikud soolad, mis omavad äärmiselt plahvatava iseloomu.

Pikriinhape kujutab endast helekollaseid kristallikesi, mis sulavad 122°C juures, maitstes tunduvad väga kibedad, mürgised. Oma kollase värvuse tõttu on pikriinhapet kasutatud kollase värvina. Et vanad tsaari armee ja laevastiku pommid maailmasõjani sageli olid täidetud pikriinhappega, tuleb vanade mürkude leidmisel olla kahekordselt ettevaatlik.

Trinitrotoluool või, tehniliselt, „trotyl“, $\text{C}_6\text{H}_2(\text{CH}_3)(\text{NO}_2)_3$, on saadav toluooli, $\text{C}_6\text{H}_5\text{CH}_3$, nitreerimisel. Väga püsiv ja ebakardetav aine. Tugeva detonatsiooni läbi on ta aga äärmiselt purustav. Kujutab enesest kahvatu-kollaseid nõelakesi, mis 81°C juures sulavad. Kannatavad kuumutamist isegi 140°C . 300°C juures põlevad suure taha saatel. „Trotyl“ on tänapäev peamine suurte ja vähemate granaatide täitematerjal, samuti kõikide maa- ja meremiinide ja torpedode lõhkeaine.

Tetranitrometüülaniin, mis tehniliselt on ka „tetryli“ nime all tuntud, saadakse dimetüülaniini nitreerimisel.

Kahvatu-kollased kristallikesed, mis sulavad 130°C juures, vähe tundlikud, kuid detonatori läbi plahvatahes äärmiselt brisantsed.

Nagu „trotyl“ on ka „tetryl“ kohane miinide ja torpedode täiteks.

Uuemal ajal on neid mõlemaid hakatud kasutama ka purustuskapslite valmistamiseks. Nii koosnevad suured lõhkekapslid 0,8 g pressitud trotylist või tetrylist ja 0,2 g tinaatsiidist ja lisaks 0,2 g pauk-elavhõbedast

Heksanitrodifenüülamiin, tehniliselt „hexyl“, $\text{C}_6\text{H}_2(\text{NO}_2)_3\text{NH.C}_6\text{H}_4(\text{NO}_2)_2$, ilmus 1915. a. Kollased kristallid, mis on väga mürgised. Aine ise on püsiv, kuid brisantsuselt ületab kaugel pikriinhapet ja trotyli. Mood- sas torpeedos laeng sisaldab 60% trotyli ja

40% hexyli. Harilikult 5—7 meetrit pikad torpeedod sisaldavad 150 kilo trotyli ja 75 kilo hexyli. Pressitud õhu survel liiguvad nad esimesel 1000 m 20 m/sek. kiirusega, edasi 3000 m 15 m/sek.; tegevusvõime kuni 10

kilomeetrit. Peale eelmiste kasutati möödunud sõjas veel palju vähema tähtsusega purustusaineid granaatide täiteks, nagu dinitrofenooli, dinitrotoluoli, tetranitronaftaliini, trinitrokresooli jne.

Sotsiaalpoliitiline tänapäev

L. Johanson

Sotsiaalpoliitikale hakatakse kõikjal enam tähelepanu pöörama. Mitte ainult Euroopas, vaid ka teistes maailmajagudes. Nii Põhja-Ameerika Ühendriikide president Roosevelt peab visa võitlust ka sotsiaalpoliitika pärast nende mõjuvõimuga, kelle käes on kapital ja kes ei taha aru saada ega lubada rahva olukorra parandamist. Isegi Hiinas ja Jaapanis, enne kui Jaapani militaristid ja maadevallutajad Hiinast tegid verise sõja tapalava, hakati teostama sotsiaalseid reforme, välja arendama töökaitset ja sotsiaalkindlustust. Sama kuuleme Lõuna-Aafrikast, kuna Austraalia kuulub sotsiaalpoliitika poolest esirinda. Euroopas muutus sotsiaalseadusandlus eriti viljakaks peale maailmasõda ja seda ei ole suutnud tõkestada rasked kriis-aastad. Siin oli suureks tõukejõuks

rahvusvaheline tööbüroo ja rahvusvahelised töökongressid,

millel on sihiks sotsiaalseadusandlust elustada ka neis riikides, mis selle poolest maha jäänud. Tööaja lühendamiseks ja normeerimiseks on peaaegu kõigis riikides vastavad seadused: 8-tunniline tööpäev on maailmas mõnekümne aasta jooksul ellu viidud — väheste kõrvalekaldumiste ja eranditega, nüüd on püstitatud 40-tunnilise töönädala nõue, mõnes riigis on ka 5-päevane töönädal päevakorda võetud, töökaitse seaduste ulatus ja sotsiaalkindlustuse võrk on iga aastaga täienenud.

Töökaitset ja sotsiaalkindlustust püüdsid pidurdada eriti fašistid, võimule tulles Itaalias, Kreekas, Leedus, Portugaalias, Saksamaal ja mujal. Kõigepealt oli

fašistliku režiimi tulemuseks tööpalga vähenemine.

Saksamaal oli töötasu fond enne Hitleri võimule tulekut 44,5 miljardit, 1936. a. — 33,5 miljardit marka umbes sama arvu tööliste kohta, sellejuures elumaksumus on Hitleri režiimi ajal tõusnud 3—4 a. jooksul 30—70 protsenti, kuna aga igasuguste maksude, ka sõjamaksude, koormatus on tõusnud.

Piirati töökaitset, kärbiti sotsiaalkindlustust, vähendati abirahasid ja pensione.

1930. a. — 1934. a. langes töötasu Itaalias üle 20 protsenti. Kui 1935. a. Mussolini pani maksma 40-tunnilise töönädala, siis jättis ta tööliste tunnitasu endiseks. Tulemus: töötasu vähenes. Elumaksumus tõusis ka siin.

Tööliste elutase Saksamaal ja Itaalias on fašistliku režiimi ajal langenud. Statistika andmeil 42% Saksa töölistest on terviseriketega, haigekassade andmeil tõusis fašismi režiimi ajal haigestumiste arv ja surevus. Samuti Itaalias, kus eriti suur on haigestumine noorte keskel. Ka prostitutsioon ja kõlbeline langus neis riikides suu-

reneb — ka siin on peale psühholoogiliste just sotsiaalsed ja majanduslikud tegurid mõjumas. Itaalias sünnib aastas umbes 40.000 surnud last, 20.000 last sureb enne 5 päeva vanuseks, $\frac{1}{5}$ lastest enne ühekuiseks saamist.

Need tüttervendajad, kes otsivad eeskujusid eriti Saksamaalt, on liiaks võlunud „Horst Wesseli“ viisidest. Parem on Eesti rahvale, kui nad loobuksid nende eeskujude Eestile soovitamisest.

Hiljuti oli tüttervise küsimuse üle Tallinnas loeng — vaevalt paarikümnele kuulajale — ja seal toonitati, et rahva loomulik juurekasv Eestis on ähvardavalt väike. Küsimuse lahendamiseks anti ka retsept — Saksa eeskujul ergutusraha. Ei see ergutusraha lahenda veel laiaulatuslikku sotsiaalküsimust.

Sotsiaalpoliitika on ka Eestis paratamatu.

Alul ei tahetud kuuldagi sõna „sotsiaalne“. Riigi algupäevil loodi töö- ja hoolekandeministeerium, kes pidi sotsiaalpoliitikaga tegelema. Siis kaotati iseseisev ministeerium ja loodi hariduse- ja sotsiaalministeerium, selle järele viidi seal töökaitse osakond teedeministeeriumi alluvusse ja nüüd tegutseb jälle iseseisev sotsiaalministeerium, kelle ülesanded järjest kasvavad, kellele allub nüüd tervishoid, hoolekanne, töökaitse ja sotsiaalkindlustus, kelle peale on pandud ka osa kindlustusasutuse ülesandeid — põllutööliste ja metsatööliste õnnetuskindlustuse alal. Ministeeriumi ülesandeid laiendatakse — vististi tuleb juure tööbörside ja suvituskohdade korraldamine ja turismi juhtimine.

Varemalt mõjus juba sõna „sotsiaalne“ mõnele rahvaesindajalegi kui punane rätik härjale. Mäletame vaidlusigi parlamendis sotsiaalseaduste poolt ja vastu, kus sageli just vastuosas hülgasid mõned moonatarest tulnud asunikud. „Sotsiaallialdus“ oli hoopsõnaks, „rahva kandejõud“ vastumürgiks. Nüüd ollakse juba ka sõna „sotsiaalsega“ harjunud.

Ainult „Kaubandus-Tööstuskoja“ ringkonnast kostavad manitsemised ja hurjutamised —

ärge tehke sotsiaalpoliitikat.

Nende „Teataja“ on tüübiliseks näiteks. See kuukiri, kes ise taotlebki poliitilisi ülesandeid, mille hulka kuulub ka korduv ja korrutav virisemine töökaitse ja sotsiaalkindlustusseaduste üle, heidab meie kuukirjale ette kaldumist poliitikasse, mida ta leiab selles, et oleme kaitsnud haigekassade õigusi eraomanike kitsastest arihuvideist juhitud apteekrite ja nende palgaliste eestvõitlejate vastu, et oleme arvustanud tööstureid töötülide lahendamisel, oleme käsitanud tööliste palgaküsimisi ja streigivabadust, oleme jaganud sümpaatiat tööliste palgavõitlusele, oleme teinud agitatsiooni kollek-

tiivlepinguile. Tõesti seda kõike oleme teinud ja teeme ka edaspidi, vaatamata „K.-T. K. Teataja“ likvideerimisävardustele. See on sotsiaalpoliitika ja meie ülesanne. Meie ülesandeks pole kaugeltki mitte vaid tervishoiu küsimuste populariseerimine, viiruki suitsetamine kapitali kasutajale, vaid just sotsiaalpoliitiliste küsimuste igakülgne käsitlemine, ja siia hulka kuuluvad mitte ainult töökaitse ja sotsiaalkindlustus, vaid just ka tööliste palga, koalitsiooniõiguse, palga-voitluse küsimused jne. Ainult sihilikud või arusaamatud inimesed võivad meile etteheiteid teha sellaste küsimuste käsitlemise eest.

Etteheidete tegemine sellepärast, et sotsiaalpoliitiline kuukiri kõiki neid küsimusi käsitleb, ei ole mitte ainult naiivne, vaid ka lihtsalt halb. Mis siis see „Teataja“ õieti arvab, et sotsiaalpoliitilisel kuukirjal ei sobi käsitleda palgaküsimust, kuigi

töötasu on õieti tööliste ja nende perekonna elu ja heaolu aluseks,

töötasut sõltub tööliste, ta laste ja rahva tervishoid, rahva tulevik. Töötasu, mis võimaldab töölisteperekonnale täielikku eluüldpidamist, peame meie kõige tähtsamaks, töötasu küsimust peaküsimuseks sotsiaalpoliitikas. Tööõiguslike küsimuste käsitlemine on ka meie ülesanne.

Meie saame ju aru sellest mentaliteedist, mis „Teataja“ laagris valitseb: alles hiljuti kurtis ülemaailmsel kongressil üks tekstiiltööstuse juhtiv tegelane, kes muidu tahab olla isegi vabameelne ja „opositsioonis“, selle üle, et ajalehtedes käsitletakse töölisteküsimusi, tuleks samme astuda, et neid küsimusi käsitletakse vaid nende tööstuste lähtekohast nende poolt antud informatsiooni alusel.

Missugust laadi see „nende“ informatsioon kannab, selleks paud näidet: kui põlevkivitööstuses oli poolakatel esimene palgapäev ja suur osa neist sai vähesed sente, siis lansseeriti ajalehtedesse: poolakad on üliõnnelikud, palgad imestustäratavalt head ja inimesed õnnelikud.

Nüüd jälle lansseeritakse ajalehes säärast sabotaažijuttu, mis lugejaid vaid vihaga tööliste vastu võib täita. Kuid lähemalt kuulates näeme, et tegemist on vaid inetu kõmuga.

Arvame, et need seisukohad, mis on „Teatajal“ ja sääraseil tekstiildirektoreil, kes tahavad oma teenistusse monopoliseerida avalikku arvamist, ei mahu enam sellesse ajajärku, kus

sotsiaalpoliitilistele küsimustele on antud üldises riigipoliitikas tähtis koht.

Mis puutub väitesse, nagu peetakse haigekassasid ülal ka tööandjaskonna poolt, siis ei ole seegi õige.

Tööandja ei anna oma taskust midagi, vaid kõik oma maksud ta kalkuleerib kaubahinnale juure, neid veeretades tarvitajale. Tööline loob saadused, tema töö pealt

saab ettevõtja, kellel sageli ei ole oma kapitaligi, vahekasu,

mis võib suurem ja väiksem olla, sõltuvalt töötasust, valmistamiskuludest ja saaduste turustamisest. See jutt, et tööandja oma tasku eest maksab sotsiaalkindlustuse teostamiseks midagi, tuleb juba jätta: seda ajage lastele ja naivikestele või jutustage seda kohvikus ajaviiteks oma lauanaabrile.

Väga õigele seisukohale asus P.-Ameerika

Ühendriikide siseminister, kui ta hiljuti kõneles sellest, et

tuleb vabaneda nende mõnekümne üli-rikka ülevõimust,

kes püüavad mõjutada riigipoliitikat, eriti ka sotsiaalpoliitikat pidurdada. Selle teate töid ära ka Eesti lehed.

Iga riigivõim, kes taotleb oma tegevusega rahva heakäekäiku ja riigi tugevust, mida teeb kahtlemata ka Eesti riigivõim, ei või arvestada vaid käputäie inimestega, kes oma mõjuvõimu rajavad vaid kapitalile, mis suurelt jaolt sageli pole isegi nende oma. Sellele aratundmisele hakatakse jõudma isegi ülikapitalistlikes P.-Ameerika Ühendriikides.

Mis puutub ametiühingute poliitikasse, siis ei ole ka see mitte kildkondlik, nagu arvab „Teataja“, vaid

kutseühingute poliitika sihiks on tööliste majandusliku, sotsiaalse ja kultuurilise taseme tõstmine,

mida peab tarvilikuks iga mõtleval inimesel, kindlasti ka riigivõimu kandjad rahva ja riigi huvide seisukohalt.

Kui „Teataja“ kõneleb likvideerimisest, siis — kõigepealt tuleb likvideerida see lühinägeline, kitsarinnaline ja riigile kahjulik arusaamine, mille köidikutest rabeleb Eestis veel osa „tööandjad“ ja eriti nende väga ühekülgne kuukiri. Need inimesed, kellel on väljakujunenud sotsiaalpoliitilised seisukohad, mille eest nad on võidelnud ja edaspidigi võitlevad, ei lase endid sõgedate inimeste ähvardustest ja likvideerimise kelkimistest segada.

Kui meie sellest kõigest siin oleme kirjutanud, siis mitte sellepärast, et need manitsejad ja ähvardajad seda väärt oleksid, vaid selleks, et näidata, missugustest ringkondadest Eestis on sotsiaalsete ja töökaitse küsimuste lahendamisele vastuseisu oodata.

Sotsiaalpoliitika kõige suuremaks vaenlaseks on arusaamatus ja omakasu,

mis sageli püüab seda, mis paratamatult tarvilik, eitada ja takistada.

Sotsiaalpoliitilised küsimused vääriavad Eestis esirinda nihutamist juba sel põhjusel, et statistilised andmed rahva elujõu säilitamise kohta on halbaennustavad.

Varemmail aastailgi oli rahva iive väike, kui läinud aasta kohta tehakse kokkuvõtte, siis on küsitav,

kas mitte surevus juba ei ületa sündivust.

Vähemalt need andmed, mis seni on ajalehtedes avaldatud, tõendavad seda osas linnades ja ka maakogudustes.

Siin on ühelt poolt põhjuseks — last ei armastata, last ei taheta, last ei peeta perekonna õnneks ja eesmärgiks, soo alalhoidmise tung on halvatud, teiselt poolt — sotsiaalsed ja majanduslikud olud, mis pidurdavad laste sündivust, kuid peamiselt suurendavad eriti laste, aga ka üldist surevust.

Last ei armastata just ka kapitaliga perekondades, kus laps on elumõnu maitsmises takistuseks.

Vaadlge, kuidas suuri edusamme on teinud Eestis kohvikukultus: jõukad naised viibivad seal, paberross hambais, kohvitass nina all, päevast õige suure osa ja pilluvad silmanurgast — mehi. Kuid — küsige, kui palju neil lapsi on.

Siin on direktorid ja teised suurused alalisteks külalisteks. Kui palju neilgi lapsi on?

Sellel ei ole ju kuigi suurt osatähtsust lasterahkuse alal, kuid see iseloomustab selle seltskonna mentaliteeti, kes saadab oma kilbikandjaid, kelle elus on ainsaks tõukejõuks sooja leiva lõhn, sõitlema ja ähvardama neid, kes käsitavad sotsiaalküsimusi, töölisküsimusi, töölaliste palgaküsimusi, neid, kes teavad, et ka rahva liivet ei saa tõsta mitte käputäie „koorekihi“ lastega, kelle hulgas on õige suur protsent degenerante ja alaväärtuslikku elementi, nagu seda andmed tõendavad, vaid just

tööliste ja põlluharijate perekondade elutaseme tõstmisega.

Vististi tõuseb juba lähemas tulevikus just rahva übe, sündivuse ja surevuse küsimus esirinda. Otsitakse ja selgitatakse vähese sündivuse ja suure surevuse põhjusi ja võetakse käsituks vastavad vahendid.

Tööliste palgaküsimus on esmajärgulise tähtsusega.

On selge, et palgatase peab tõusma, vastasel korral kannatab rahvas. Praegu on käimas

tööliste büdžeti uurimine.

Kui selle tulemused avaldatakse, vahest saame siis ligilähedase ülevaate ka tööliste toitlusoludest ja muudest elutingimustest.

Tööliste palgaolude ja töötingimuste parandamises jääb ka edaspidi mõjuvamaks aluseks

koalitsiooni õigus,

mis võimaldab töölitele ühistegevust ja ühist tegutsemist, eriti aga

kollektiivlepingute sõlmimist.

Kollektiivlepingute seaduse kasutamine tuleb kergemaks teha.

Kui meie teame, et madalad palgad on kahjulikud nii rahvastiku-poliitiliselt kui rahvamajanduslikult, sest nad pidurdavad rahvaarvu kasvu, tõkestavad sündimist ja edendavad suremist, halvavad rahva töövõimet — esiteks alatoitluse ja viletsate korteriolude mõjul ja teiseks töötahte hävitamise teel, pidurdavad siseturu mahtu, hoides madalal elustandardi, mis mõjutab eriti põllumajanduse toodangut, nagu seda ütleb H. Reiman, kui meie seda kõike teame, siis tuleb sellest ka tarvilikud järeledused teha: tuleb võtta käsile palgatase tõstmine.

Ka sotsiaalkindlustuse seisukohalt on palgatase tõstmine tarvilik: mida madalamad palgad, seda vähemad sissetulekud, ja seda suurem abitarvitajate hulk, kui tööliste elutase tõuseb, väheneb haiguste arv ja surevus, kuid sotsiaalkindlustuse fond suureneb ning ravikorraldust võib paremale järjele tõsta.

Seda vana tõde kordame ka sellepärast, et ka „Kaub.-Tööstuskoja Teataja“ eluvõõrad „likvideerijad“ näeksid, missuguses sõltuvuses on sotsiaalkindlustus palgaküsimusest, kollektiivlepingutest ja tööliste koalitsiooniõigusest.

Rahva tervishoiu huvides on ka korteriküsimusele

suurema tähelepanu pööramine. Töölistel tuleb võidelda korterikitsikusega, mida muidu ei saa lahendada kui et riigivõim koos kogukonnaga asub selle küsimuse plaanikindlale lahendamisele. Et töösturid ehitaksid oma tööliste tarvilikul määral elukortereid, selle nõudmise elluviimiseks puudub praegu seaduslik alus.

Tööliste korteriküsimust linnadest eraldatud suurtööstustes tuleks korraldada seadusandlikul teel.

Linnades töölismajade ehitamine kuulub küll omavalitsuse ülesannete hulka. Nende ülesannete tõsiselt võtmine võib ka piiratud ainelistel võimalustel juures anda tulemusi.

Isiklik tervishoid

ei ole küllalt populaarne küsimus. Sellele tuleb ajakirjanduseski enam tähelepanu pöörata. Isikliku tervishoiu vastu eksimine annab halbu tulemusi: loodus tasub tema seaduste vastu eksimise eest kätte. Isikliku tervishoiu nõudmisi tuleb rahva keskele kanda ja nende tähtsuse harjumuseks teha. Seda tuleb teha suusõnaliselt ja kirjalikult. Sellel alal on meil seni tegutsenud ka Eesti Tervishoiu Muuseum, kelle tegevus peaks edaspidi veel laiemaks muutuma. Siin aga võivad tagajärjekalt töötada ka omavalitsused. Ajakirjanduses muutuvad tüütavaks printside, vürstide ja teiste suuruste ülespuhutud, idealiseeritud ja võltsitud elulood ja romaanid. Moenarruste antakse rohkesti ruumi, ka spordiliidustele, mis oma praeguse seisukorra juures annab haigekassadele hulk ravialuseid ja elule rikutud tervisegea, sageli ka kõlbeliselt õige alaväärtuslikke inimesi. Tuleks enam ruumi lubada ka rahva tervishoiuküsimustele. Ka raadio sisukehva kava võiks Tervishoiu Muuseumi 5-minutiliste kõnede arvu suurendamise ja vastavate pikekate kõnedega natukenegi parandada.

Töötervishoiu olude parandamiseks

anti hiljuti uued määrused, mis aasta keskel kehtima hakkavad. Nende määruste elluviimine kahtlemata parandab väga tunduvalt töötervishoiu olusid: tööruumide, puhtuse, korra, esemete paigutamiseaja käsitamise, valgustuse, õhupuhatuse jne. kohta püstitatakse kindlad minimaalnõudmised, mis vastavad tervishoiu- ja tehnikanoüetele. Neid määrusi tuleb küll läinud aasta sotsiaalseadusandluses pidada kõige tähtsamaks teoseks. Nendel on mõju ka

tööõnnetuste arvu vähendamiseks.

Tööõnnetusi on meil liialt palju. Tuleb küll seegi küsimus käsile võtta. Sellega ühenduses ka

vigaste ravikorraldus

sihiga, et ka vigastuste tagajärgi minimaalsuseni vähendada just otstarbekohase ja asjatundliku ravi läbi.

Haiglate kohtade arv

peab vastama tegelikule tarvidusele. Kodus ravimine, vähemalt töölisperekondades, kus vanad ja lapsed on surutud väikestesse tubadesse, on raske ülesanne.

Arstiabi kättesaadavamaks tegemine maal võib suremist vähendada.

Töökaitse alal on tähtsaimaks seaduseks

töölise töölepingu seadus ja tööinspektsiooni seadus,

mille tegelikku ellu rakendamine jätkub.

Tööaja küsimuses

oleme jõudnud juba nõudmiseni: 40-tunniline töö-
nädal. 8-tunnilist tööpäeva ei saa veel lugeda
elluviiduks. Siin on tarvis veel kõigepealt töölise
enesedistsipliini, et hoiduda tööaja-seaduse rikkumi-
sest. Uletunnitööde tegemiselt kuuleme mõnegi
töölise hooplemist, et kui tööinspektor leidnud kee-
latud ajal töölisi töötamas ja küsinud töölise
nime, siis töölised küsinud „sangarlikult“ vastu:
„Kes aga teie olete?“ Nüisugune arusaamine töö-
kaitses ja käitumine töökaitse ametnikega peab
kaduma.

Tööinspektor täidab seaduse nõudeid, mis on an-
tud töölise kaitseks ja rahva tervise säilitamiseks. On
väärtuslik, et ainult see on lubamatu, kui töös-
tur töökaitse seadust rikub, kuid sama tegu töö-
lise poolt mitte, sest — tema on ju eksploatööri-
tav. Sarnaseks väärtamiseks ei anna alust mingi
kõlbelinegi töökspidamine.

**Töölisliikumist ei saa rajada enese ala-
hindamisele ja väetisuse tundele, vaid
iseteadvusele, iseloomu tugevusele ja
küürutamise asemel selja sirgeksaja-
misele.**

Orjatunne, ja sellega poolehoidu kerjamine, peab
kaduma. Tuleb tunda igal töölisel ennast täis-
väärtusliku kodanikuna, kes ei ehita midagi enese-
alandusele ega ka kadedusele.

On ka selge, et töökaitse seadusi, nii tööaja
seadust kui ka teisi, eriti aga

pagarite öötöö keelu seadust,

ei saa enne enam-vähem täiel määral ellu viia, kui
ka töölistel ei ole kindel veene: ka meie ei
või seadust rikkuda! Kui seda tehakse,
siis on see süütegu — seaduse, enese ja eriti ka
kaastöölise ees. Enesetunde sisenda-
mine töölisele on kutseühingulisi
tähtsaimaid ülesandeid, ilma milleta ei
ole kutseühingulisel tööl tulemusi.

Töökaitse seadustest ootab laiendamist

palgalise puhkeaja seadus,

mis levib praegu üle maailma, tagades suvepuh-
kust järjest laiematele töölise kategooriatele, kes
seni pidid töötama nädalast nädalasse ilma vahe-
ajata.

Sotsiaalseadustest on päevakorras veel

äriteenijate töökorraldamise ja töö- lepingute seadused,

mis toovad kaitset neile palgatöölisele, kelleni seni

ei ole töökaitse normid ulatanud. Eriti on siin
tähtis just tööaja normeerimine.

Kutseküsimuste otsustamisel

tikub esile mõnes ringkonnas iganenud ja eluvõo-
ras tsunftivaim, mil ei saa praegusaja ühis-
konnas enam menu olla. Tsunftivaimule rajatud
kitsendused ja korraldused ei ole püsivad: elu hei-
dab nad ise kõrvale. Seepärast ei ole nende juur-
res peatumine ka tarvilik.

Käesoleval aastal on oodata

sotsiaalkindlustuse ümberkorral- damist

ulatusliselt ja süsteemilt.

Nagu võib järeldada sellest, mis seni avalikkusele
teatavaks saanud, võib oodata haiguskindlustuse
ulatuse laiendamist, vanaduse ja invaliidsuse vastu
kindlustamist, kõigi kindlustusalade ühendamist
kindlustuskassade kaudu, mille valitsemisest võtak-
sid peale kassaosaliste esinduse ka töösturid, võib-
olla ka muud esindused, osa. Missugustel alustel
ümberkorraldus toimub, ei ole meil veel teada.

Uldise sotsiaalkindlustuse teostamine, töölise
ja teenijate kindlustamine haiguse, õnnetuse, vana-
duse ja töövõimetuse vastu on suureks teguriks
sotsiaalolule parandamisel.

Perekondade aitamiseks on peale sotsiaalkind-
lustuse oodata

lasteabiraha seadust,

mille alusel luuakse lasterikaste perekondade toe-
tamiseks erifond. Selle fondi otstarbekohane ka-
sutamine võib mõju avaldada laste eest hoolitse-
misele. Lasteabiraha aga ei võiks muudugi mõjuda
pidurdavalt töölise töötasu tõstmisele.

On väljatöötamisel veel uus

lastekaitse seadus.

Põllumajanduses tahetakse anda

uut põllutöölise seadust,

mis eriti palju lahku ei lähe praegu kehtivast, kui
kõrvale jätta segakomisjonid, mis sabotaaži taga-
järjel eluhõngu ei saanud.

Kõik need sotsiaalpoliitilised vahendid aitavad
rahva elutingimusi terendada, seega on ühtlasi ka
vahendiks võitluses rahva tervise eest, võitluses
laste ja üldse suure suremuse vastu, on vahendiks,
millega kindlustada perekondade tervet elu ja
rahva tulevikku.

Neid sotsiaalpoliitilisi ülesandeid tuleb teostada,
vaatamata vastuseisule, mis kapitalistide, veel
enam aga nende põhimõtetelagedate palgaliste käsi-
kute ringkonnast tuleb.

Sotsiaalpoliitiline tänapäev nõuab nende küsi-
muste lahendamist.

Tööandjate asjatu ärevus töötulide algatamisel

Joh. Mihkelson

Meie tööandjate seisukohad on tegelikult
ja teoreetiliselt väga lahkuminevad. Kui töö-
andjad tulevad kokku mõnele suuremaulatus-
likule koosolekule või konverentsile, siis dek-
lareeritakse, et meil tuleb korraldada tööand-
jate ja töölise vahekorrad teiste kultuurrii-

kide eeskujul vabatahtlike kokkulepete kau-
du. Riigivõim ei peaks segama töölise ja
tööandjate vahelistesse asjadesse. Majandus-
teadusliku seltsi koosolekul kurdeti isegi selle
üle, miks töölised peavad tekstiiltööstuses
alastist palgavõitlust aasta läbi. Otstarbeko-

haseim oleks korraga lahendada terve aasta kohta töö- ja palgaolud kogu tekstiiltööstuse ulatusel.

Tegelikult on tööandjate seisukohad kujunenud aga hoopis vastupidiseks. Rahulike läbirääkimise ettepanekuile on tööandjad suhtunud eitavalt, välja arvatud paar vähema ulatusega juhtumit. Kutseühingute poolt esitatud korduvaile ettepanekuile läbirääkimiste alustamiseks ja kollektiivlepingute sõlmimiseks on seni antud puiklevaid ja otsitud vastuseid või mõnel juhtumil need jäetud koguni vastamata.

Senine praktika näitab, et meie tööandjail puudub tõsine tahe teiste demokraatlike ja kultuurriikide eeskujul oma vahekordi töölistega korraldada. Meil loodetakse nüüd ainult Tööülide Lahendamise Komisjoni sundotsustele. Kui tööandjail pole otsest hädahoitu ega kartust tööseisaku ees, siis võivad töölised kirjutada ettepanekuid ja märgukirju, kuid seni on tööandjad need jätnud tulemusteta.

Mis puutub Tööülide Lahendamise Komisjoni sundotsustesse, siis pole nendega töölised ega tööandjad sageli rahul. Tööandjad on kaevanud komisjoni otsuse peale riigikohtusse, nagu Kreenholmi ja Krulli käitiste töötüli puhul. Ka omavalitsus on asunud ignoreerima Tööülide Lahendamise Komisjoni otsuseid. Viimane seik on eriti halb seepärast, et see annab nagu moraalselt tuge eraettevõtetele töökaitse seaduste ja määruste rikkumiseks, kuna omavalitsusasutused seda ees teevad. Kujukaks näiteks sel alal on Tallinna linnavalitsuse tegevus. Möödunud aasta teisel poolel tekkis trammiosakonna töölise ja linnavalitsuse vahel töötüli palgakõrgenduse nõude pärast. Tööülide Lahendamise Komisjon esimesel korral jättis töölise nõudmise täiesti rahuldumata. Sotsiaalminister jättis komisjoni otsuse kinnitamata ja andis selle töötülide komisjonile tagasi arutamiseks teises koosseisus. Komisjon tõstis ainult konduktorite palku $1\frac{1}{2}$ sendi võrra tunnis ja nõudis pühapäevade lisatasude ja preemiade suuruse ning maksimise aluste palgaraamatusse kirjutamist. Linnavalitsus täitis Tööülide Lahendamise Komisjoni sundotsusest ainult selle osa, mis käsitles konduktorite palgade tõstmist $1\frac{1}{2}$ sendi võrra, kuna sissekanded palgaraamatusse preemiade ja lisatasude kohta on praegu alles tegemata.

Tööliskond on selles asjas pöördunud vastava jaoskonna tööinspektori poole, kes on koostanud akti, ja politsei on alustanud juurdlust linnavalitsuse tegevuse üle Tööülide Lahendamise Komisjoni otsuse rikkumise asjus. Linnavalitsus kaebas Tööülide Lahendamise Komisjoni sundotsuse peale riigikohtusse, kus see 22. jaanuaril tuleb arutusele. Eeltoodud juhtum on tüüpilisimaid selletaoliste hulgas, ja kui juba omavalitsused suhtuvad ametlike asutuste otsustele sel viisil ning protsessivad riigikohtus töölise „kasuks“ tehtud otsuste vastu, mis siis veel kõnelda erakäitistist.

Mis puutub Tööülide Lahendamise Komisjoni sundotsustesse üldse, siis töölise

poolt piistatud nõudeid kollektiivlepingute sõlmimise asjus ei arvestatud möödunud aastases tegevuse praktikas. Tööülide Lahendamise Komisjon jättis töölise nõudmistest kollektiivlepingute küsimuse alati käsitamata, kuigi meil on kehtiv kollektiivlepingute seadus. Komisjon võttis arutlusele ainult üksikud tüki- või ajatöö tariifid ja mõned vähema ulatusega korraldused üksikute käitiste kohta. Tüki- ja päevatöö tariifide määramisel kärbiti väga tugevasti töölise nõudmisi. Sageli ei jäänud töölise nõudmistest midagi järele. Kui töölised nõudsid kuni 25%, siis komisjon määras tavaliselt 5%. Kuna elukallidus on tunduvalt tõusnud, siis tundusid töölisele komisjoni otsused mitterahuldavaina. Parimail juhtumil tõusis komisjoni poolt määratud palgakõrgenduse protsent kümnele.

Viimasel ajal äratas tähelepanu ajakirjanduses ilmunud Kaubandus-tööstuskoja kaebus selle kohta, et paljude käitiste tööliskogud ei oota sundotsuse tähtaja aegumist, vaid asuvad nagu juba enne tähtaja lõppu uuesti töötüli organiseerimisele. Sellane olukord häirivat käitist ja selle majanduslikku tasakaalu. Viimane hädakisa aga osutub lähemal vaatlemisel täiesti asjatuks. Tööandjad on ise toonitanud, et nad tahavad oma suhteid töölisega korraldada ise ja rahulikult teel. Töölised, alustades töötüli enne sundotsuse tähtaja lõppu, pakuvad sellega neile võimaluse läbirääkimiste alustamiseks. Meil kehtiva töötülide lahendamise korra järgi algavad esiteks, kui töölised on piistatud oma nõudmised ja annud volitused töötüli alustamiseks, läbirääkimised otseselt töölise ja tööandjate esindajate vahel. Kui siis kokkulepet ei saada, kutsutakse tööinspektor kohale vaheltsobitajaks. Edasi võib järgneda alles sundvahenduse protseduur.

Kui töölised astuvad juba aegsasti samme oma töö- ja palgaolude korraldamiseks tööandjatega, siis pole selles midagi võrastavat. Teisiti pole loomulik vahekordade korraldamine poolte vahel mõeldavgi. Kui sundotsus lõpeb ja siis alles tullaakse üldkoosolekule kokku seisukohtade võtmiseks, tekib tarbetu vaheaeg, kus pole sundotsust ega kollektiivlepingut töölise tööõiguslike suhteid korraldamas. Teiseks teavad meie töölised senistest kogemustest, et näpea kui sundotsused lõpevad, püüavad tööandjad nii või teisiti hakata käitises sundotsusega maksmapandud palgatariife vähendada või töötülimusi üldiselt halvendama.

Töölise poolt alustatud sammud läbirääkimiste algamiseks tööandjatega enne lepingu lõppu on täiesti loomulik toimimise viis. Nii talitatakse kõikides teistes maades. Juba mitu kuud enne kollektiivlepingute tähtaegade lõppu algavad läbirääkimised poolte vahel. Tavaliselt on kollektiivlepingu ülesõtmise tähtajaks kolm kuud ja enamgi. Läbirääkimised poolte vahel katsutakse tavaliselt lõpetada juba enne vana kollektiivlepingu lõppu selleks, et uus kollektiivleping võiks hakata kohe kehtima, kui vana lõpeb. See enesest nii mõistetav asi on aga meie tööandjaskonna ajanud ilma mingi põhjuseta asjatult ärevusse.

Mitmete suuremate käitiste kohta tehtud sundotsused lõpevad aasta esimesel veerandil. Tekstiiltööstuses on sundotsuste tähtjaid hakanud koonduma enam-vähem ühele tähtjale ja äsja tehtud Kreenholmi sundotsus kestab ainult paar kuud. Pole siis imestada, kui tööliskond oma töö- ja palgaolude korraldamiseks juba aegsasti samme astub.

Meie kutseühinguline liikumine pole niivõrd tugev, et see suudaks sõlmida sellaseid pikaajalisi kollektiivlepinguid nagu äsja sõlmis Rootsi trükitöölise liit oma tööandjatega

— nimelt 9 aastaks. See on haruldasimaid juhtumeid kollektiivlepingute sõlmimise praktikas. Elukalliduse ja konjunktuuri muutuste jaoks sel ajavahemikul on ette nähtud läbirääkimiste viis ja omavaheline vahekohus, mille pooled kohustuvad alluma. Sellaseid pikaajalisi lepinguid on võimalik sõlmida siis, kui mõlemad pooled on stabiilselt organiseeritud ja tööstus ise omab kindla iseloomu, kuid tööandjate seisukohad seal ei muutu nii ütleöö kui meil ega hädaldada seal, kui läbirääkimised algavad enne tähtaegade lõppemist.

Ühest moodsa aja haigusest

Dr. A. O. Stillwater'i järgi

Tänapäeva arstiteadus on teinud suuri edusamme elava organismi ravimise alal. Arstiteadus on püüdnud ravida ka elavat organismi vaimsetest defektidest. Võiksime üldiselt öelda, et tehnika kiire tõusuga on arstiteadus suutnud sammu pidada, evolutsioneerudes ikka paremate ja paremate meetodite leiutamise sihis. On siiski teatavaid haigestumisi, eriti tänapäeval, millised kõrvalseisjatele tunduvad normaalse nähtusena. Need on haigestumised, mis ei kutsu küll esile väliseid inimkeha või aju muudatusi, mis aga avaldavad oma mõju sellaste haigete tunnete-avaldustele. Säärane haigestumine on eriti tähelepanev seetõttu, et ta ei piirdu üksikisikuga, vaid kandub kui nakkushaigus laimatele ringidele, haarates oma mõjupiirkonda suured massid. Nii võime näha, et suur hulk inimesi allub vahel ebanormaalsele psühhoosile. Lühikese ajaga vallutab sellane haiglane psühhoos inimaju nagu paanika, sunnib inimaju avaldama mõtteid ja tegutsema suunas, mis normaaloludes ei ole kuidagi mõeldav ega ka loogilisele mõtlemisele vastuvõetav. Sageli kerkib esile küsimus:

— Kas võib masse haaranud teatud tunnetuse kontsentratsiooni nimetada haiguseks?

— Täiesti! Teadus tunneb inimvaimu pikaldast evolutsiooni, mis paratamatult käib kaasas tehnika ja teaduse süvenemisega. Kui aga see sünnib revolutsiooniliselt, üle öö, siis tuleb seda pidada anormaalseks nähtuseks, milline on tekitatud vägivaldselt ja väljaspool inimesemist ajutsentrumit. Võiksime sedaliki haigestumisi tuua ajaloost küllaldaselt hulgal; eriti uuem ajalugu pakub sel alal palju õpetlikku. Mõni teadlane võrdleb seda nähtust keskaegsete vaimuhallustustega. Kui keskajal puhkes kusagil taud, siis inimesed arvasid, et neile on saadetud jumalavits. Tuleb vaid posimisega, vagade palvetega ja taeva poole õhkamisega pehmeks teha suurt tundmatut — küll siis saadetud häda möödub. Ja nakatatud hulkades leidus alati juhte, kes kuulutasid, et tuleb selg pöörda senistele vaadetele ja eluviisidele ning elada uute tähistele alla.

— Aga seda tänapäeval ei sünni ju! tahaks vast mõni öelda.

— Siiski, meil on näiteid küllalt. Kui puhkeb kusagil sellane taud, siis kerkivad

esile kohe juhid, kes arstimise asemel soovivad inimestele pöörduda selg kõigele sellele, mida seni peeti ideaalseks ja heaks, ja elada uute eluviiside järgi. Näite pakub meile möödunud majanduskriisi aeg.

Kerkib esile küsimus: kui sellane massiline haigestumine on aset leidnud, miks siis seda ei arsti arstid? Õigem oleks küll nii, aga: kas saab hull aru, et ta hull on? Ei ole ka arstid tänapäeval veel leidnud immuunseid vahendeid sellasest haigestumisest eemalholdmiseks. Üks kahest: kas ta saab ise nakatunud või ta langeb hullude ohvriks. Täpselt nagu keskajal.

Arstiteadus siiski püüab kõne all olevat küsimust lahendada ja kindel on, et kui see õnnestuks, siis jääksid ära suured sotsiaalsed ja majanduslikud häired, mis sellane haigestumine esile kutsub.

Ülaltoodud nakkuse üheks levitajaks tuleb pidada propagandat. Propaganda sihiks on ühe või mitme inimese arvamist suruda teise või hulga inimeste peaju tsentrumitesse.

Tuleb teha kahepoolset vahet: hea- ja kurjaloomulise propaganda vahel. Healoomuliseks loeksime sellaste mõtete edasiandmist, mis on tunnustatud vajalikeks inimsoo hüvanguks. Kurjaloomuline propaganda on selline, kus vaieldavad seisukohad surutakse peale kas teatud inimeste või ringkonna auahnusest, poliitilisest, majanduslikust ja sotsiaalsest võimupiüdest või lihtsalt oma rumaluse eesõigustamiseks. Sageli need elemendid on kõik koos. Tehnika on hoolt kannud, et propaganda tegemisel oleksid avarad värvad: Gutenbergi trükitäht, Marconi elektrilained jne., mis olid leiutatud vaid inimsoo hüvanguks ja arenguks. Kahjuks meie tänapäeva ühiskonnas on suur tähtsus majanduslikul huvil ja seepärast on need leiutised saanud rahateenimise vahendeiks. Seepärast on sellased leiutused teenimas kapitali, kes püüab seda ka oma huvides kasutada ja seada end ka seeläbi eesõigustatud seisukorda.

Veel mõnikümend aastat tagasi tehnilisele täiusele viidud propaganda ei omanud siiski monopoliseeritud ilmet, seepärast ei saanud ta muutuda päris hädaohtlikuks rahvaste normaalsele arengule. Propagandat te-

gid kõik ühiskondlikud rühmitused — nii äriskui ka parteiringkonnad. Ühiskonna liikmed, kelle tarvis see propaganda sündis, võisid rahulikult kuulata ja arvustada esiletõstatavaid mõtteid ja valida neist tõeterad ja seega aktsepteerida a priori õiget seisukohta. Viimastel aastatel on pilt muutunud. Propaganda kasutamine satub järjest monopoliseeritumasse olukorda. Kui teatud ringkonnad ei ole võimul, siis püüavad nad propagandat monopoliseerida määratute rahasummade turulepaikamisega, haarates enda kätte selle vahendid — ajakirjanduse jne. Kui aga võim on käes, siis kasutatakse seda propagandat üksi oma ringkonna huvides ja sellele luuak-

se vastavate asutuste näol koguni legaliteedikuju.

Siis see sünnib igal ühiskondlikul alal — raadio, teater, avalikud esinemised, trüki-sõna, kohus — kõik on rakendatud vaid teatud sihi teenistusse. See on kurjaloomuline propaganda.

Ei tarvitse kahelda, et ka sellased haigestumised mööduvad. Võitlev arstiteadus otsib ka siin ravimeetodeid. Ja et need leitakse, on kindel — selle poole püüavad tänapäeva parimad ühiskonna pead. Ning alles sellaste meetodite käsitusel võtmisega kaob ka masside hullumise haigus ajalukku, nagu on seal juba paljud muud taudid.

Arst.

Kutsevalikust ja -tervishoiust kirjutab „Tervises“ prof. A. Rammul. Teiste kutsete hulgas käsitatakse „Terv.“ nr. 8 (1937) ka arstikutset. Prof. A. Rammul ütleb:

Arstilt on nõutav kehaline ja vaimne tervis, kehaline vastupidavus pikkadele ja väsitavatele sõitudele ja käikudele päeval ning öösel, vaatamata ilmastikule. Suur konstitutsiooniline immuunsus nakkushaigustele. Väga hästi arenenud meeled (täpne värvide, helide, maitse, lõhna eraldamine, kompamiseel). Hea tähelepanu ja vaatlemisvõime. Püsivus ja kannatlikkus raskemate ja keerulisemate juhtude selgitamisel kui ka kiire kombineerimis- ja otsustamisvõime igapäevaste haiguspiltide, õnnetusjuhtumite jne. puhul, hea mälu ravimite jne. meelepidamiseks. Tingimata tarvilik arstile on inimeste hingeelu ja isikliku omapära tundmine. Arst peab oskama selgitada, nõu anda, julgustada, lohutada. Ta peab oskama ja suutma enesele ja oma tegevusele rahuliku, kindla ja veenva ülesastumise usaldust ja lugupidamist võita, ametisaladusi hoida. Vajalik on ka pedagoogiline anne ja huvi ning algatusvõime tervishoiu alal. Keelavad arstikutse valimist psühhilised defektid, ka kergekujulised, psühhopaatia (ka hea intelligenti puhul), kaldumus uimastusainete tarvitamiseks (alkohol, morfiin, kokaiin jt.), ebapuhtus, välimust rikkuvad haigused, naha üliärrituvus (lööbed), higikäed, ebanormaalne sugutung ning kartus vastutuse eest. Takistavad on arstikutse veel ülitundelik ning kergesti ärrituv iseloom, hingeline üliärrituvus, kannatamatus ning kiire väsimine.

Eriarstidele on vajalikud erinõuded peale eelnimetatud üldiste.

Kirurgilt on nõutav tugev muskulaatuur, eriti kätel ja jalgadel, sest tuleb palju seista. Äärmiselt tähtis kirurgile on käte osavus ja täpne käeligituste valitsemine, samuti hea nägemine ja kompamine. Kirurg peab olema hea tähelepanuga ja kiire kohanemisvõimega järsku operatsioonil ilmsiktulevatele muutunud olukordadele, et sellele vastavalt teosteda. Edasi tuleb kirurgilt nõuda külma-teresust, püsivust ja julgust.

Täiesti takistavad kirurgiks hakkamist ühepoolne kõrvakuulmine, tugevakujuline nägemisnõrkus, ühesilmsus ja mõnede sõrmede puudumine. Samuti ka häired käte liigutustes, närvilisus ja liigne alkoholi tarvitamine, mille tagajärjeks võib olla käte värisemine.

Naistehaiguste ja sünnitusabi-arsti erinõuded on ühised kirurgiga. Peale selle peab naistearst omama kindlaid veendeid sotsiaalsel ja eetilisel alal, et tasandada tekkivaid lahkkelisid nõuandel sugu-eluküsimises, eriti sageli esinevaid raskeid konflikte patsiendi soovide ja rahva tervishoiu huvide vahel, näiteks kunstliku raseduse katkestamise (abordi) ja sigimatuks tegemise (steriliseerimise) küsimuses.

Silmaarsti kutse on seotud võrdlemisi väikeste kehaliste pingutustega. Kirurgilise osa kohta on maksvad nõuded kirurgi kohta.

Närvi- ja vaimuhaiguste arstil on tarvis tungida ning mõista kõigi rahvakihide igade ning kutseteesindajate hingeelu, isikupärasemaid elamusi ning tundmusi, suutes neile kaasa elada ning neid mõista.

Need arstid peavad omama tugeva kõlbelise iseloomu ja mõjuva isiksuse, et saavutada usaldust ja mõju. Tungides haige hingeellu peab arst omama peent taktitunnet ning olema alati äärmiselt ettevaatlik ja teadlik suu- rest vastutusest, sest juba iga ebaõige küsimus võib tuua haigele kahju. Hoolikalt tuleb silmas pidada haige hinge tervet osa ja seda säästa. Tarvilikud on ka pedagoogilised anded ning võime haige eluviisi ja hingeelu mõjustada. Lubamatu on psühholoogiline (näit. seksuaalpsüh.) uudishimu ning kriitika kaasajooksmine psühhiaatria moevooludega.

Lastearst peab mõistma kõigilapse väljendusviiside põhjusi, eriti imiku, ja omama suurt kannatust. Ta peab olema hea pedagoog, sest omajagu oskust nõuab ka lastevanematega käitumine ja nende mõjustamine õige ravi läbiviimiseks. Eriti nõutav on lastearmastus ja tõelise lastesõbra humoorikus. Eriti takistavaks on kannatamatus, kergesti ärrituv ja sügne iseloom.

Hambaarsti kutse nõuab kehalist tublidust, — tuleb palju seistes töötada — ja terveid närve. Hambaarsti käsi peab omama head kompamistunnet ja peente aparateid

käsitlemiseks olema kindel ning rahulik. Kunsthammaste sissepanemisel peab hambaarst omama suurt värvivarjundite eraldamisvõimet. — Eestis saavad nüüd hambaarstiks vaid arstiteaduskonna lõpetanud isikud.

Takistavalt mõjub hambaarsti tegevusele

ühesilmsus, tugev lühinägevus, mõne sõrme puudumine.

Täiesti takistavad on ühe käe puudumine, haiglased nähted näol või kätel, nakkushaigused, silmade väsimine, käte värisemine ning tugev närvilisus.

Haigekassade tegevusest

Tallinna ühishaigekassa volinike korraline peakoosolek

peeti 19. dets. 1937. a. „Töölisvõimlas“.

Koosolekut juhatasid H. Ausmees ja J. Kruusimägi; protokollisid A. A'ben, J. Oras ja Ed. Loot. Koosolekust võttis osa 210 volinikku.

Peakooolekule esitatud palveist rahuldati 6 ja jäeti rahuldamata 3.

Haigekassa põhikirja § 21 vastu eksimiste pärast juhatause poolt abirahade kärpimisi kinnitati 538 isiku kohta kogusummas Kr. 1580,42.

Haigekassa liikmemaks 1938. a. võeti vastu eelmiste aastate suuruses, s. o. 2% kassaliikmetelt, 2% käitise juuremaksu ja 2% kassaliikmete arstiabi kapitaliks käitise omanikult, s. o. kokku 6% kassaliikmete teenistusest.

Arstiabi ja abiraha normid 1938. a. võeti vastu üldjoontes eelmise aasta alusel, kuid suurendati perekonnaliikmeile antavate tšekide arvu ja mudavannide võtmise puhul, mis sünnib haigekassa kulul, võimaldatakse kassaliikmeile haiguse abiraha $\frac{3}{4}$ teenistusest (möödunud aastal oli $\frac{1}{2}$) ja haigekassa võtab enda kanda masseerimise tasud ja arstide honorarid, mis on seoses mudavannide võtmisega.

Võeti vastu 1937. a. lisaelarved, mis on tasakaalus: apteegil 61.000 kr., haiglal — 30.000 kr., haigekassa kinnisvaral — 3360 kr. ja haigekassa üldine lisaelarve — 211.251,67 kr. suuruses.

1938. a. eelarved võeti vastu: haigekassa üldelarve 1.778.563,69 kr., apteegil 540.000 kr., haiglal — 200.000 kr. ja haigekassa kinnisvaral — 46.080 kr. suuruses.

Haigekassa kinnisvarast Tõnismägi nr. 5-a (kinnistu nr. 6) otsustati anda tasuta Tallinna linnale Hariduse tänava laiendamiseks 29,52 rtm. suurune maariba, kinnistades selle Tallinna linna nimele haigekassa kulul.

Uue maja ehituse eelarve võeti peakoooleku poolt vastu 650.000 kr. suuruses, kusjuures juhatus volitati tegema riiklikku ehituslaenu 400.000 kr. suuruses. Peakooolek rõhutas, et seda laenu peaks saama riigilt, sest laenu võtmine erapankadest võiks viia haigekassa raskustesse.

Koosolek, mis algas kell 9.30, kestis kuni kella 17.45.

Tallinna ühishaigekassat tahtsid tüsata kaks naist — Elman ja Niklus — seega, et üks andis teisele arsti poole pöördumiseks oma haigekassa-raamatu tarvitamiseks. Teisel ei olnud õigust haigekassalt ravi saada. Tüssamine ei läinud korda, vaid avastati.

Jaoskonnakohtunik karistas mõlemat naist 2-nädalase arestiga tingimisi.

Uue röntgeniapaaradi on otsustanud osta Tallinna ühishaigekassa oma röntgenikabineti täiendamiseks. Aparaat läheb maksma 3 milj. senti.

Pärnu ühise haigekassa juhatusse kuuluvad: A. Elend — esimees, J. Sommer, K. Niit, H. Raide ja R. Peters.

Tartu üldhaigekassa volinike korraline peakoosolek

peeti 19. detsembril kell 10 hommikul Tartus 15-da algkooli ruumes.

Koosolekule oli ilmunud 50 volinikku olemasolevast 95 volinikust.

1. Peakoooleku avas juhatause esimees M. Toom, kes valiti ka peakoooleku juhatajaks; ta abiks H. Vääränd. Protokollisid asjaajaja K. Lukk ja ametnik A. Vuhka.

2. Ülevaate haigekassa tegevusest kandis ette asjaajaja K. Lukk, kes märkis alljärgnevat. Haiguskindlustuse 25. juubeliaastal on Tartu üldhaigekassa töötanud rahuldavalt. Haigekassa koosseisu kuuluvate tööasutuste, samuti kassaliikmete arv on tõusnud umbes 20%. Kassaliikmete keskmine arv on püsinud 8000 isiku piirides, pealeselle 5000 perekonnaliiget. Kassaliikmete teenistustasu on tõusnud umbes 10% võrra võrreldes möödunud 1936. aastaga. Selle juures näitab liht-ja hooajatööliste tunnitasu suuremat tõusu kui õppinud tööliste teenistustasu. Töötasu tõusuga käskikäes tõuseb ka haiguskindlustusmaks, mis on soodsalt mõjunud haigekassa tegevusele. Haigekassalt abirahade saajate töövoimetute kassaliikmete arv on püsinud 250 isiku piirides. Uderna suvekoloonia on leidnud rohket kasutamist, kus viibis ravil 369 isikut. Haigekassa hambaarstimiskabineti varustust on täiendatud ja personaali suurendatud, mis on vajaline kassaliikmete nõuete täieliseks rahuldamiseks hambaravi alal. 7. veebruaril avatud haigekassa apteek on tagajärjekalt töötanud ja oma tegevusega näidanud, et selle asutamine oli õigustatud. On märgata arstimate tarvituse tõusu sellest ajast alates, kui avati oma apteek ja endine raskendatud arstimate andmise viis muudeti.

3. 1937. aasta lisaelarve võeti vastu Kr. 112.000.— suuruses. Samuti võttis peakooolek vastu haigekassa raviasutuste ja apteegi lisa-eelarved juhatause poolt ettepanud suuruses.

4. 1938. aastal otsustati liikmemaksu võtta 2% palgast.

5. Kassaliikmete toetusrahad otsustati maksma jätta endises suuruses, mis on lähedased suurimatele seadusega lubatud normidele.

6. Perekonnaliikmete abistamise normid jäeti muutmata, kuna need on küllaldased ja rahuldavad abiõiguslike täiel määral, seda enam, et juhatusele on õigus jäetud perekonnaliikmete vajaduse korral anda lisa-arstistimistähti. Perekonnaliikmete registreerimise ja abiõiguslike ringi ulatuse suhtes tehti järgmised muudatused: 1) teiste haigekassade alt ületulnud perekonnaliikmeid abistatakse nende registreerimise päevast alates ilma kahekuiise ooteajata; kui nad on kolme viimase kuu jooksul kuulunud teise haigekassa abiõiguslike perekonnaliikmete hulka; 2) abiõiguslike date ja teiste alaealiste perekonnaliikmete vanus tõsteti 16 aasta pealt 18 aasta peale; 3) juhatusele jäeti õigus ka abieluliste naiskassaosaliste lapsed kanda abiõiguslike perekonnaliikmete nimestikku neil juhtumil, kui vastu vaidlemata on kindlaks tehtud, et naiskassaliige temast olenemata põhjustel oma lastele elatisraha ei saa ja oma lapsi ise ülal peab.

7. 1938. aasta eelarve võeti vastu Kr. 343.000.— suuruses. Samuti võeti üksikult vastu haigekassa raviasutuste ja apteegi eelarved.

8. Arstiabi tarvitamise ja haigete kohta käivad määrused kinnitati endisel kujul selle lisandusega, et lamp-pöia puhul vajaliste tallatugede andmise kord fikseeriti.

9. Juhatuse otsuse vastu oli esitatud 5 kaebust, millest 3 jäeti tagajärjeta, üks rahuldati osaliselt, kuna üks kaebus anti juhatusele uueks otsustamiseks vaheajal muutunud asjaolude kohaselt.

Peakoosolek kestis kaks tundi, oli asjalik, rahulik ja üksmeelne.

K. L.

Viljandi Ühishaigekassa tegevusest.

Pühap., 12. dets. 1937. a., oli Viljandi Ühishaigekassa korraline aasta 2. peakoosolek. Väljakuulutatud ajaks ei saanud kvorumini kokku, mispärast koosolek peeti pool tundi hiljem, s. o. kell 10.30, ja mis ajaks oli koos 46 volinikust 28. Koosoleku avas juhatuse esimees Th. Jürgenson, kes ka ühel häälel koosoleku juhatajaks valiti. Abi-juhatajaks valiti samuti ühel häälel juhatuse abiesimees August P. Paal, protokollijaks juhatuse liige L. Tammaru ja temale abiks kassaametnik ja -volinik E. Luts. Protokol- lile allakirjutajateks ja häältelugejateks valiti põhikirja põhjal kassavolinikud V. Ilvas, O. Kullerkupp, J. Männigo ja V. Ojasoon. Aruandjaks oli juhatuse poolt kassa asjaajaja P. Paal.

Aruandja P. Paal tõi ette eelmisel peakoosolekul ülestõstetud hambaarstamise ambulatooriumi küsimuse, mida juhatusele oli igakülgset juurelnud. Selgus, et esitatud kaebus oli täiesti alusetu. Peakoosolek võttis ette- kande teadmiseks ja läks päevakorras edasi. Peakoosolekule oli esitatud 2 kaebust juhatuse otsustele abirahade mittemaksimises ja 3 palvet. Peakoosolek, tutvudes asja sisuga, otsustas ühe kassaliikme palve perekondliku sünnitusabiraha asjus tagajärjeta jätta, kuna

kassaliikme abikaasa oli enne sünnituspäeva liiga vähe aega haigekassas registreeritud. Teise palve perekondl. matmisabiraha tasumise asjus rahuldab peakoosolek juhatuse ettepanekul, kuna paluja tütar oli juba kauemat aega olnud raskesti haige ja töövõimetu, ja suri siis, kui oli juba vanem kui 17 aastat. Kassamäärused lubavad aga perekonnaliikme- teks registreerida kuni 17 a. vanuseni.

Edasi arutas peakoosolek kassaliikme kaebust juhatuse otsusele teda abirahast ilma- jätmise asjus. Ka peakoosolek jättis esitatud kaebuse tagajärjeta, sest haige ei olnud oma haigusest üldse haigekassale teatanud, vaid tegi seda pärast tervenemist alles ühe kuu pärast. Järgmisena arutati kassaliikme palvet temale tasuda perekonna ravi arvel osa haigemaja kuludest, mis on üle määrustes ette- nähtud kahekuiise ravi. Nimelt annab Viljandi Ühishaigekassa perekonnale haiglates ravi kuni 2 kuud aastas. Käesoleval juhtumil oli aga kassaliikme perekonnaliige olnud haiglas ravimisel ümarguselt 4 kuud. Arvesse võttes selle kassaliikme kauast liikmeksole- kust ja tema vähest kassaabi tarvitamist ot- sustas peakoosolek juhatuse ettepanekul ta- suda palujale üle normi kuludest kr. 89.—, Viimasena arutas peakoosolek kassaliikme kaebust teda haigusabirahast ilmajätmises ju- hatuse poolt. Ka see kaebus otsustati jätta tagajärjeta põhjusel, et kaebaja ei olnud haigestumise momendil enam kassa liige, ku- na oli enne haigestumist lahkunud töölt juba kuu aega tagasi.

Lisaelarve võeti ühel häälel 1937. a. peale juhatuse poolt esitatud kujul vastu ja mää- rati liikmemaksuks 1938. a. 1,5% kassaliik- mete töötasudelt.

Otsustati jätta kassa poolt antavad abi- rahade määrad samasteks nagu nad kehtisid 1937. aastal, kuna arvati, et peatselt peaks ilmuma ja välja kuulutatama ka uus haigus- kindlustusseadus, mis toob niikuinii muuda- tusi haigekassa ellu ja sunnib vahest uue eel- arve ja samuti normid vastu võtma. Samuti leidis 1938. a. eelarve, mis on tasakaalus kr. 46.625.—, ühehäälelise vastuvõtmise. Eel- arve juures esitati küsimusi teenijate palkade kohta, kuna elukalliduse tõus peaks andma põhjuse palkade tõstmiseks. Juhatuse poolt vastati, et teenijate palku tõsteti möödunud aastal võimaluse piires, millega volikogu ka rahuldatud oli.

Valiti revisjonikomisjon vanas koosseisus tagasi, nimelt: A. Kukk, K. Käik ja A. Unt. Kinnitati kassa koosseisu kindlustusameti poolt kassa alla juba arvatud 16 pisikäitist.

Läbirääkimistel puudutati mitmesuguseid kassa ellu puutuvaid küsimusi. Kui juba kõik küsimused asjalikult olid lahendatud, tõi viimne küsimus peakoosolekule närvilisust, kuna arupärimise all puudutati üht volinikku isiklikult, mis ei ole kunagi taktitundeline, liiatigi, kus küsimusega seoti ka voliniku kodu. Toonitati, et sääraseid isiklike asju pole tarvis tuua peakoosoleku ette, seal lahendatagu ainult neid asju, mis puutuvad otse- selt haigekassasse. Koosolek lõpetati kell 14.15. P. P.

Sotsiaalkindlustus

Sotsiaalkindlustuse ja töökaitse kohta ütleb sotsiaalminister O. Kask uue aasta puhul „U. Eestis“: „Kiirendatud korras on ettevalmistav töö tehtud suurtele sotsiaalreformidele ja ma loodan, et 1938. a. esimesel poolel juba võimalus avaneb ellu viia haiguskindlustuse, vanaduse, invaliidisuse ja perekonna kindlustamise seadused, samuti uued alused ja korraldused kehtima panna rahva tervise ja elujõu alalhoidmise ning emade- ja lastekaitse kohta. Aeg on selleks küps, et lähemal ajal ette võtta ka kutseühingute reform ja selle järele täiendada töötülide lahendamise korda.“

Sotsiaalkindlustuse reformi kohta on sotsiaalminister O. Kask 16. jaan. Pärnus kõnelnud, et haiguskindlustuse alla kuuluks 190.000 töölisi, ühes perekondadega 350.000 inimest. Haiguskindlustuse alla kuuluksid mitte ainult tööstustöölised, vaid ka hooajatöölised, põllutöölised, meremehed jne. Koos haiguskindlustusega tuleb teostamisele ka invaliidisuse, vanaduse ja perekonna kindlustamine.

Vanaduse, invaliidisuse jne. vastu kindlustusfondi maksaksid tööandja, tööline ja riik.

Invaliidisuse, vanaduse ja perekonna kindlustuse seadus valmib kevadeks, kuid viiakse ellu siis, kui on teostatud üldine haiguskindlustus uutel alustel.

Kavatakse ühendada üldise organisatsiooni ja administratsiooni alla edaspidi ka töölise õnnetuste vastu kindlustamist.

Haiguskindlustuse seaduse eelnõu on Sotsiaalministeeriumis lõplikult valminud. Eelnõu on Kohtuministeeriumis läbivaatamisel. EH Liidul ei olnud võimalik eelnõu viimase redaktsiooniga tutvuda, ei tea seda ka teised töölisorganisatsioonide keskused. Kuuldavasti otsustatakse rida põhimõtteid küsimusi enne seaduse vastuvõtmist valitsuse poolt.

Haiguskindlustuse seaduse alla kuuluvad kõik palgalised, kes palgalepingu põhjal ettevõttes töötavad või teenivad, väljaarvatud mitte üle ühe nädala kestva töö tegemiseks palgatud isikud. Palgaliste isikute määritelu ise on antud tööinspektsiooni seaduse § 13, mille järgi loetakse palgalisteks ka kõiki käitises töötavaid õpilasi ja praktikante, artelide liikmeid, käitises palgalistel kohtadel töötavaid aktsionäre ja osanikke, kui käitis kuulub aktsiaseltsile või osatühingule, ja käitises palgalistel kohtadel töötavaid kaasosanikke, kui käitis kuulub mitmele isikule.

Lasteabiraha seadust ning uut emade- ja lastekaitse seadust kavatakse maksma panna 1. aprillist k. a. alates.

Direktorid haigekassades — uus seadus 1. aprillist maksma — teab kirjutada „Vaba Maa“: „Kuigi seadus peajoonetes oli juba mõni aeg tagasi enam-vähem kindel, on seal viimase silmapilgul tehtud mõningaid muudatusi. Näiteks haigekassadesse loodava asjadevalitseja instituudi asemele on nüüd oodata direktorite nimetamist.“

Teenijaskonnale erihaigekassade asutamist pooldavad „Ü. K. S. K. Teated“, öeldes, et see

olevat kaupmeeskonna soov. Põhjenduseks tuuakse, et ametkond püüab võimaluste piires töölt mitte puududa, sest kuupalgalist, kes töötab pikemat aega ettevõttes, ei saa ettevõtja haiguspäevil täiel määral asendada ning puudujal tuleb sageli osa tööd hiljem ära teha. Tööliskonnas aga piütavat võimalikult täiel määral ära kasutada haiguspäevi ja sel puhul maksetavat toetust. Ja nii minevat ühiselt kogutud summad ametnikkonnalt alatisele sellele grupile, kus haigusjuhtude arv on suurem — s. o. töölistele.

Oleme juba küllalt selgitanud, kui ebaõiged on need väited. Teenijaile erihaigekassade loomise püüe on tingitud vaid arusaamatusest ja peenutsevast ja tühisest eraldumistungist.

Käsitöösturite vabatahtliku pensionikassa pooldamiseks võeti käsitööstuskoja poolt vastu otsus.

Haiguse vastu kindlustamine Poolas. Haigusabiraha tõsteti Poolas läinud aastal vasta-va seadusega, mille põhjal abiraha võib tõusta kuni 60% põhipalgast endise 50% asemel. Samuti tõusis kindlustatu perekonnatoetus 25%-lt 30%-le põhipalgast, kusjuures kindlustatu ise saab igapäevase haiguseabiraha näol 12% põhipalgast. Kindlustatuile, kel on lapsed, võib haiguse puhul abiraha tõusta kuni 75% põhipalgast.

Tiisikuse vastu kindlustus Rumeenias. Selleskohane seadus pandi maksma 1937. a. märtsikuus. Seaduse alla kuuluvad tööstustöölised, käsitöölised ja sadamatöölised. Selleks on asutatud üldise kindlustuskassa kõrvale tiisikuse vastu kindlustamise kassa. Maksu selleks võetakse üheaegselt sotsiaalkindlustusmaksudega. Need maksud on poolitatud kindlustatute ja tööandjate vahel. Maksuna on määratud neile, kelle teenistus on kuni 100 lei, 2 lei, ja neile, kelle teenistus on üle 100 lei päevas — 4 lei nädalas. Sadamatöölisele on määratud maksu suurus 5% brutopalgast. Abi saavad kindlustatud kindlustuse usaldusarsti nõudmisel ja see ei või kesta üle kolme aasta.

Haiguste vastu kindlustamine Rootsis. 1931. a. vabatahtliku haiguskindlustuse seadust muudeti möödunud aastal, mille järgi kindlustatu, kes on sunnitud asupaiga muutmise tõttu ühest haigekassast teise üle minema, võib haiguse korral kohe kassast toetust saada, kuna varem ta pidi enne kuu aega selle kassa alla kuuluma. Samuti kannavad haigekassad ravikulud haiglais, kui see arsti poolt on ette nähtud. Sünnitusabiraha kõrgendati kindlustatuile 60-lt 110 kroonile ja väestele naistele, kes ei ole kindlustatud haiguste vastu, on nädalaabiraha tõstetud 30-lt 70 kroonile.

Haiguskindlustus Šveitsis. 1935. aastast peale on haiguste vastu kindlustatute arv kasvanud. 1934. a. oli kassaliikmeid üle veerandi kindlustatud. Abiraha iga lapse pealt on 1 fr. ja iga täiskasvanu pealt 1,50 fr. päevas.

Haiguskindlustus Lõuna-Aafrika Unioonis. Hiljuti esitas rahvatervishoiu-minister seaduse, mis käsitleb haiguskindlustust ja emade eest hoolitsemist. Seni on selleks valitud

toimkond kindlaks määranud kava selle seaduse teostamiseks linnades, kuna maal ravi-asutuste puuduse tõttu on see võimatu. Ja seda püütakse nii pea kui võimalik maksma panna ja maal tarvitusele võtta niipalju abinõusid kui saab, et parandada rahva tervislikku seisukorda.

Nõukogude Venes töövõimetuse puhul maksetakse 1937. a. korralduse põhjal abiraha kindlustusosamaksu ja tööpälega järgi (ei makseta ületundide ja mitmesuguste kõrvalteenistuste pealt).

Töökaitse

Meremeeste tööajaseadus on avaldatud „R. Teatajas“ nr. 101 — 1937. a.

„Ettevõtte“ asemel tuleb lugeda „käitis“ tööstusliku tööseaduse meljanda jaotuse kolmandas peatükis (§ 257—371), neljandas peatükis (§ 372—491) ja seitsmendas peatükis (§ 541—597), seaduses laste, alaealiste ja naiste töö kohta tööstusettevõtteis (RT 68 — 1924) ja tööstusettevõtete nädala puhkepäevade seaduses (RT 4 — 1926).

Selle seadusega, mis on avaldatud RT nr. 101 — 1937. a., on uuesti maksma pandud haiguste ja õnnetuste vastu kindlustamise seadused ja ülalloeteldud töökaitse seadused nende majanduslikul teel tehtavate ehitustööde jne. suhtes, kes riigikohtu vastava otsuse alusel arvati nende seaduste allt välja.

Tööstuslike õnnetuste ja käitiste personaalpoliitika kohta on avaldanud uurimuse 2. jsk. tööpälektor ins. P. Volmer „Tehnika Ajakirjas“ nr. 10 — 1937. a. Kirjutus on ilmunud ka eratrükis.

Poolakate põllutöölise töölepinguist kirjutab „Maatöölise ja Väikemaapidajate Kojas Teataja“, et nende töölepingutega alahinnatakse Eesti töölisi, kelle töölepingus loetelakse tööliste kohustusi mitme lehekülje pikkuselt, kuna poolaka lepingus on kõige selle jaoks vaid kümme üldise sisuga rida. Eesti tööline peab pühadel ja pühapäevadel tegema kõik kodused ja karjaga ühenduses olevad tööd, kuigi need võivad olla seotud kodust väljasõitudega. Poolakal on pühapäevadel ja pühadel ülesandeks ainult kõige hädalisemad tööd majapidamises ja loomade toitmise alal. Juhul, kui pühapäeval tehakse väljas edasiliikamatut tööd, saab poolakas selle eest peale normaalaega eritasu iga nii-suguse päeva kohta, kahe päevapalgaga suuruses. Eestlasel pole lisatasu kusaigi ette nähtud. Paremad eestlase omast on ka lepingu tingimused, mis kõnelevad toidust ja korterist.

Arstiabist vaib eestlasega sõlmitud tööleping. Poola tööline saab haiguse esimese kahe nädala jooksul tööandjalt prii ülalpidamise ja ravi. Kui tööline peab arstiummistuse põhjal paigutatama haiglasse, siis peab tööandja viima tööliste sinna oma sõidukil.

Põllutöölise uue seaduse eelnõu on arutatud põllutöömistri juures komisjonis, millest osa võtsid põllutöökoi ja maatöölise

koja esindajad. Eelnõu järgi sõlmitakse põllutöölisega kirjalikud lepingud, nagu see praegugi on nõutav. Tööpäeva pikkus jäetakse töölepingus määramata. Praegu on tööpäeva keskmine pikkus mitte üle 9 tunni ja kõige lühem öövaheaeg mitte alla 9 tundi. Kui tööpäeva pikkus määratakse töölepingus, siis muutub see küll väga mitmesuguseks.

Praegu on seaduses ettenähtud ületundide eest lisatasu, mis vististi ka edaspidi jääb.

Praeguses seaduses on ette nähtud peale puhkepäevade tööliste iga kuu vähemalt üks vaba tööpäev ja aastas 2 laadapäeva. Eelnõus on maatöölise kojaga kokku lepitud aastas 8 vaba päeva ja kahe laadapäeva peale.

Söögivahe pikkus on eelnõus 1—2 tundi, majapidamistes, kus tööpäeva pikkus ületab 10 tundi, on eelnõus 2 söögivahet, kokku 3,5 tundi. Kui ühel päeval on tehtud ületunde, siis teisel päeval saab selle võrra varem õhtule, kui mitte, siis lisatasu.

Praeguse seaduse järgi on tööandja kohustatud maksma töötasu osalt rahas ja osalt natuuras. Eelnõus on see jäetud kokkuleppe asjaks.

Praeguse seaduse järgi tuleb töölistele palga maksa vähemalt 4 korda aastas iga 3 kuu tagant, moonavili tuleb töölistele iga kuu eest ette maksa.

Eelnõus on ette nähtud enneaege teenistusvahekorra katkestamise vältimiseks palga tööandja käes pidamine — vallalisel aastatöölisel kuini 3 kuud. Tähtajaks tasumata palgalt on ette nähtud viivitusraha maksmine.

On arvata, et see seadus pannakse maksma juba enne käesoleva aasta põllutööhooga.

40-tunniline töönädal on Prantsusmaal pandud maksma ka kõigil dekiga mere-, auru- ja mootorkalalaevadel. Kaubalaevadel oli 40-tunniline töönädal juba varemalt.

Uus töökaitse seadus Inglismaal võeti parlamendi poolt vastu läinud aastal. Seadus hakkab kehtima tänavu juulis, kuid sise-minister võib seda aega pikendada 1940. aastani, üksikuid osi 4—5 aastat. Praegu kehtiv seadus on pärit 1901. aastast. Peajoon-tes on uus seadus sama mis seninegi. Uus seadus kordab tegelikus elus väljakujunenud nõudmisi tööruumide puhtuse jne. kohta. Naiste ja alaealiste töönädal määratakse 48-tunniliseks. Nädalas lubatakse naistele ja üle 16-aastastel teha 6 ületundi. Ületundide maksimaalarv aastas on 160. Lapsi alla 14 a. tööle ei lasta. Inglise töölistel ei ole selle seadusega rahul, nende ajalehed nõuavad 40-tunnilist töönädalat ja 5-päevast töönädalat. Eriti ei oida rahul ületundide rohkusega, kuna just ületundidega on võimalik tööpäeva tunduvalt pikendada.

— Kollektiivlepinguile Kanadas Quebeci provintsis anti 27. mai 1937. a. palgaseadusega alused. Kollektiivlepinguid võib sõlmida käitise, tööala ja kutse piirides.

— Kollektiivlepingute sõlmimisele Hollandis suhtutakse valitsurvõimude poolt kui tööliste palgataseme tõstmise vahendile heatahtlikult. Kollektiivlepingud poolte vahel

sõlmitakse tööandjate ja tööliste kutseühingute vahel.

— Kollektiivlepingute sõlmimiseks Poolas hakkas 1. juunil 1937. a. maksma uus seadus, mida töölisel asusid ka kasutama. Kollektiivlepinguid sõlmitakse tööliste, teenijate ja õpilaste kohta kõigil töö- ja kutsealadel, välja arvatud riigi- ja omavalitsusteenijad, põllutöölised ning käsitöö- ja kutsekoolide õpilased. Kollektiivlepingud sõlmitakse üksikute töösturite ja nende ühingute vahel ühelt poolt ja töölisorganisatsioonide vahel teiselt poolt.

Pagarite öötöö Greekas on keeldud 3. aprilli 1937. a. seadusega kella 20 ja 5 vahel. Varem oli öötöö keeldud kella 21—4.

Tekstiiltöölistele palgaline puhkeaeg on seadusega tagatud ka Poolas. Ka on valitsuse korraldusel tõstetud umbes 120.000 tekstiiltöölise töötasu 10% võrra.

Teenijate tööaega Šveitsis on piiratud nädalas 43—49,2 tunniga.

Tööaeg Inglismaal. Inglismaal on seadusega määratud normaalseks tööajaks 47- või 48-tunniline töönädal. Mõnel pool on töötundide arv väiksemgi, kuni 44 tundi. Saapavabrikuis on 46-tunniline töönädal. Suuremalt jaolt töötatakse 48 tundi ja üle selle, nagu pesumajades, trükkikodades, klaverivabrikuis, metalli- ja nahatööstusis. Londonis, kus töölistel on pikk tee tööle, on mõnel pool sisse seatud 5-päevane töönädal. Seadusega on püütud hoolitseda tööliste tervise eest, sest õnnetusjuhtumite arv on väga suur. Püütakse piirata üleliia pikka tööaega, iseäranis töö puhul, kus on tegemist mürgiste ainetega. Kui 1936. a. mürgitusjuhtumite arvu võrrelda 1900. a. omaga, on see vähenenud tinatööstusis ligi 15% ja surmajuhtumite arv ligi 30%, kuna teiste (vosvori-, arseeni-, bensooli- jne.) tööstuste arenemisega on nende arv veidi tõusnud. Viimasel ajal on hakatud erilist rõhku panema heale valgustusele, mis tunduvalt aitab ära hoida tööõnnetusi, kuigi ka valgustus jätab veel soovida. Iseäranis palju õnnetusjuhtumeid tuleb ette just noorte tööliste ja naiste juures ja nende töötamisel öösi. Andmete järgi on juba kuue kuu jooksul tabanud noortöölisi õnnetused: naised 24,4%, mehi 10,4%.

Noorte kaitse

Alaalistele tööliste eest hoolitsemine Ingelse kivisöekaevandustes. Mõõdunud aastal pandi kehtima seadus, mille järgi on kõigis mäetööstusis kella 22 ja 6 vahel keeldud järgemööda üle seitsme tunni töötamine; noortele, 14—16-aastasile, on öötöö keeldud, kuna aga nendele noortele, kes enne seaduse kehtimishakkamist öösiti juba on töötanud, pole öötöö keeldud.

Emade- ja lastekaitse Mehhikos. 1937. a. pandi kehtima seadus, mis tegeleb küsimustega, nagu ema ja lapse tervise eest hoolitsemine, nõuandepunktide, lastekodude, väikeste laste varjupaikade, lasteaedade ja piimajagamispunktide asutamine, töölistest emade ja

nende laste eest hoolitsemine, valve kuni 6-a. laste kasvatus üle.

Noorte töökaitse ja hoolekanne Põhja-Ameerika Ühendriikides. Mõõdunud aasta juulikuus pandi Põhja-Karolinas maksma seadus, mille järgi noored kuni 16 aastani ei või töötada koolitundideks määratud ajal, küll aga võivad 14—16-a. vanused töötada pärast koolitunde, mitte aga vabrikuis ja mujal, kus lastele töö on keeldud. Noored, alla 16-a., ei või töötada üle 40 tunni nädalas; 16—18 aastani on ülim töötundide arv 9 tundi päevas ja 48 tundi nädalas. Noortele alla 18 a. on keeldud öötöö ja tervisele halvasti mõjuvad ja hädaohutudega seotud tööd.

Lõuna-Karolinas alla 16-aastasile on keeldud töötamine kella 20—5. Vanemad, kel see on võimalik, on kohustatud oma lapsed kuni 16 aastani saatma rahvakooli. Neile, kes on aineliselt takistatud, on kooliaeg ühendatud 14 eluaastani. Vaesematele lastele tuleb anda võimalikult tasuta raamatuid, kirjutusmaterjali ja tuleb ka koolil, kes sel puhul astub ühendusse vastavate asutustega, kanda hoolt laste riietuse eest juhul, kui vanemal see ei ole võimalik.

Emade ja laste eest hoolitsemine Rootsis. Rootsi parlament võttis vastu terve rea seadusi, mis käsitlevad perekonnakaitset, abiraha andmist, tasuta arstlikku sünnitusabi ja järelevalvet sündinu ja ema tervise üle, vaeste leskede, invaliidide laste, vaeste laste ja väljaspool abielu sündinud laste eest hoolekandmist.

Tööolud

Töötundide arv oli 1937. a. novembrikuus suurtööstuses 8.474.000, kesktööstuses 1 milj. 536 000, kokku 10.010.000. Oktoobris oli 10.210.000 töötundi.

Käsitööstusettevõtete arvu piiramise on tarvilikeks tunnistanud Käsitöökoda oma aastakoosolekul. Käsitööstusettevõtete piiramine võib küll, vähimalt näiliselt, olla tulus neile käsitööstusettevõtetele, mis juba on olemas, mitte aga käsitöö arengule ja rahvale. Igale kodanikule peab jääma õigus sel alal tegutsemiseks, kus ta ettevalmistus, oskus ja võimed seda lubavad. Viimasel ajal on just igasuguste kodade ringkondadest hakatud propageerima tsunftikvaimu, mis ei mahu praeguse kapitalistliku valmistusviisi raamidesse. Tsunftikorraldustega tahetakse nagu luua mingeid eesõigusi ettevõtjatele, teistele piirates töövalikut ja töötamise võimalusi. Kui meil hakatakse käsitööstusettevõtete arvu piirama, siis küsiksime, kuhu peavad siis minema need inimesed, kel on oskus ja võimalus vastaval tööalal töötamiseks, ja need, kes tahavad töötada ettevõtjana käsitöö alal. Sääraste kitsendustega mitte ainult ei halvata algatusvõimet ja tööindu, vaid tuuakse ka suurt kahju käsitöö arengule.

Töötajate arv suur- ja kesktööstuses oli 1. detsembril 1937. a. 57.474, neist suurtööstuses 48.491 ja kesktööstuses 8983. 1. novembril 1937. a. oli töötajate arv neis käitis 59.031, seega on

töölise arv kuu jooksul vähenenud 1557 võrra.

Murdudes ja kaevandustes töötas 1. detsembril a. 5025 töölist. See arv on eelmisest kuust madalam 1,7% võrra, kuid 1936. a. sama aja seisust 22,5% võrra suurem. Vähenenud on töölise arv turbatööstuses, kuna põlevkivitööstuses oli 1,4%-line tõus.

Mineraalide töötlemise alal vähenes töölise arv 11% võrra, eriti savi- ja keraamikatööstuses — 19,2%. Klaasitööstuses vähenes töölise arv 10,9%, tsemendi-, lubja- ja kipsitööstuses 3,4%.

Metallitööstuses oli vähenemine 1,4%, eriti masinahituse alal — 5,3%, siis mehaanika- ja lukusepatöökodades 2%.

Keemiatööstuses suurenes töötajate arv: seebi- ja küünlatööstuses 3%, põlevkivitööstuses 1,3% ja kummitööstuses ligi 1%.

Nahatööstuses oli 1. detsembril 578 töölist, vähenemine 1,5%. Tekstiilitööstuses suurenes töötajate arv kuu jooksul 0,3%, puutööstuses vähenes 7%, paberitööstuses vähenes 0,5%, polügraafiatööstuses suurenes 1%, toidu-, maitseainete ja jookide tööstuses suurenes 1,8%, kehakatte- ja pudukaupade tööstuses vähenes 2,2%, ehitustööstuses vähenes 15%.

Suurtööstusteks peetakse tööstusseaduse järgi tööstuseettevõtteid, milles töötajate koguarv on üle viiekümne või mehaanilisel jõul töötavate masinate kasutamisel üle 30. Kesktööstused on tööstused, milles töötajate koguarv on üle 5, kuid vähem 51, või mehaanilisel jõul töötajate masinate kasutamisel üle 3, kuid vähem 31.

Töölise

Töölise palga üldsumma oli 1937. a. novembris suur- ja kesktööstuses 3.452.000 kr., administratsioonil 730.000 kr., kokku 4. milj. 182.000 kr.; oktoobris 4.268.000 kr.

Tervishoid

Gripp või influentsahaigus

ähvardab levida. Influenta on nakkushaigus, mille sünnitajaks on inimorganismi sattunud ja seal siginev influentsapistik. Nakkus sünnib hingamisteede, nagu nina, suu, kurgu ja hingetoru, kaudu. Nakkus sünnib piiskinfektsiooni läbi, kui haigelt köhimise, aevastamise või kõnelemise juures infitseeritud sekreedi osad satuvad teise inimese hingamisteedele. Haigust antakse edasi ka käte ja tarbeasjade läbi.

Influentsa võib olla kergema- ja ägedamakujuuline. Taudide puhul on haigestunud 50—75% elanikest.

Pärast haigusidu organismi sattumist lööb haigus välja 1—3 päeva jooksul. Haiguse tunnuseks on üldine rammetus, peavalu, valu ja rammetus ristluis, liikmeis ja lihastes, nohu ja kõha. Söögiisu kaob. Palavik on 38°—40°

ja kestab harilikult 3—7 päeva, sageli kauemgi.

Gripihaigusele võib seltsida mõni kõrvalvõi järeihaigus, nagu kopsu- ja kopsunaha põletikud, peaju- ja närvide põletikud, keskkõrvapõletik, seedimisorganide, neerude ja südame rikked jne.

Haigil tuleb jääda koju ja voodisse. Haigena kaaskodanike keskel edasi töötada ja seltskonnas käia on hädaohtlik haigele enesele, aga ka ligimestele, kes nakatatakse.

Haiguse ärahoidmiseks tuleb: hoiduda kokku puutumast haigete ja haiguskahtlastega, köhimisel ja aevastamisel hoida taskurätt suu ees, et takistada süljepiiskade sattumist teistele inimestele, sagedasti puhastada ja pesta käsi sooja vee ja seebiga, loobuda reisidest ja hoiduda rahvakogunemistest ja seltskonnast, pidada isiklikku puhtust, hoolitseda elu- ja tööruumides puhta ja värske õhu eest, kanda aastajale vastavaid sooje riideid, toituda korralikult, hoiduda külmetamise, väsimuse ja alkoholi tarvitamise eest, vähimalt 2—3 korda päevas loputada suud ja kurku 2% vesiniku ülihapendiga või 3% boorhappelahuga vähimalt kord päevas panna herne suurune tükkike boorvaseliini mõlemasse ninasõõrmesse ja nina väljastpoolt kergelt masseerida, kuni salv ära sulab.

Raskemal juhtumel, kui kodus ravimine ei ole võimalik, haige perekonnast eraldamine on vajalik ja kui ravi seda nõuab, tuleb haige paigutada haiglasse. (Kahjuks on meie haiglale ruum nii väike, et sinna vaevalt veel gripihaiged saab paigutada, vahest ainult neid, kel komplikatsioonide tõttu haiglaravi on paratamatu.)

Haige pesu, samuti rõga ja süljega kokku puutunud asjad tuleb desinfitseerida.

Nakkushaiguste vastu võitlemise kohta andis viimasel maa- ja linnaarstide koosolekul ülevaate tervishoiu inspektor dr. Reinthal, puudutades eriti kõhutüüfust.

Läinud aastal esines kõhutüüf Narva taudina. Põhjus — Narva puudulikud sanitaarolud ja jõevee keetmatult tarvitamine.

Imikute suremuse kohta tähendas viimasel maa- ja linnaarstide koosolekul tervishoiu direktor dr. A. Mõttus, et statistilised andmed näitavad kõrgeprotsendilist imikute suremust seedimisorganide rikest tingitud haigustesse. Kuna seedimisorganide rikked põhjustab imikute väärtoitmine, peamiselt kunstlik toitmine, siis tuleb arstlikul personaalil kaasa aidata selleks, et vastavad teadmised leviks rahvahulkades.

Tööõnnetusi oli 1937. a. novembrikuus suurtööstuses 1053, kesktööstuses 70. Ühe miljoni töötunni kohta tuleb suurtööstuses 124,3 ja kesktööstuses 45,6 tööõnnetust. Novembrikuus oli tööõnnetuste sagedus võrreldes eelmise kuuga suurem 4,8%.

Tervishoiu korraldustest kõneles 16. jaan. Pärnus sotsiaalminister O. Kask, märkides, et Eestis on tiisikusse surevus vähenenud 10 aasta jooksul 27 punktilt 18 punktile. Riik on kulutanud tiisikuse vastu võitlemiseks 22 miljonit senti aastas.

Mitmesugust

4—5 tuhat põllutöölist Poolast tahetakse tänava tuua Eestisse. Lepingud on sõlmimisel. Eestisse tahetakse tuua ka naistöölisi. Poola töölised tahetakse kohale tuua hiljemalt märtsikuu lõpuks.

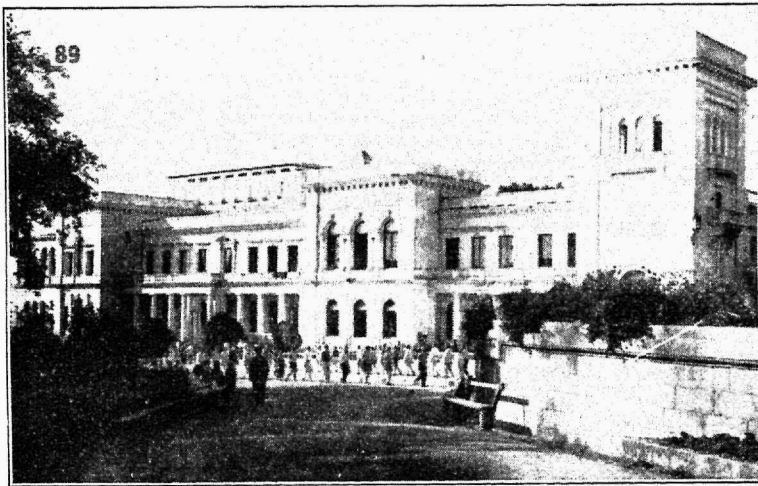
„Akadeemilist linnaosa“ tahetakse luua Kohtla-Järve põlevkivitööstuses neile, kes on ülikooli lõpetanud. Praegu elavad nad Siidiska külas — koos teiste ametnikega, see on lihtsurelikega, mis aga „aristokratiseerimise“ ajal ei kõlba. Ka praegu on Kohtla-Järvel ametnike ja tööliste eluhooned üksteisest eraldatud ja eemal.

Akadeemilise linnaosa loomisel meenub hiljutine juhtum tiisikushaiguse sanatooriumi

kõlvulisust vastavale töökohale, mitte aga ei tohi aluseks võtta ta nime.

„Kiviõli“ avati kõrts vastu kohalike elanike tahtmist. Küll püüdsid töölisnaised kõrtsi asutamist ära hoida, kuid tagajärjeta. Töölisnaised teadsid, et kõrts hakkab külvama nende perekondadele hukatust. Nõrgaiseloomulised isad viivad oma vaevaga teenitud sendid kõrtsi ja perekond peab nälgima. Nii see ka nüüd on. Pealeselle — kakkuste ja veristamiste arv on kasvanud. Koht, kus ei tohiks olla kõrtsi, on „Kiviõli“. Kuigi juuakse ka kodus, siiski ei tee see nii palju kurja kui kõrtsis. „Kiviõli“ kõrts tuleb sulgeda.

Viinamüügi võrk Eestis võetakse piiramisele.

Põlluharijate sanatoorium Livaadias, N. Venemaal.

mist, kus üks juhtivaid ametnikke nõudis enese teise hoonesse paigutamist, kuna tal muidu oleks tulnud saalis ja lamamisrõdul kokku puutuda alluva ametnikuga, kes oli ainult raamatupidaja, ja see ei oleks sobinud prestiiži alalhoidmisega.

Õigupoolest tuleks ka taevasse asutada erijaoskond sääraستهle kõrgematele ametnikele ja erilinnaosa — „akadeemiline linnaosa“ — Kohtla-Järve ülikooliharidusega teenijaile.

Töö ja nimi. Viljandi linnavalitsus on „Post.“ teatel vastu võtnud otsuse, mille kohaselt pärast 25. veebr. 1938. a. ei anta Viljandi linnas enam tööd kodanikele, kes kannavad võõrapärast perekonnanime ega ole seda veel muutnud või esinenud soovivaaldusega nime muutmiseks. See käib linnalt töö tahtjate kohta. Ka lubatakse seisukoht võtta nende linnateenijate suhtes, kes ei ole veel eestistanud oma nime.

Viljandi linnavalitsuse säärane otsus ei mahu õigusliku korra raamidesse. Linna teenistusse palkamisel tuleb hinnata vaid inimese

Talveunest looduses

Knut Hamsun kirjutab ühes töös: „Elu ei lõpe otsa, ta vool ei peatu. Surevad taimed, ilmuvad uued võsud. Aga elu läheb edasi...“ Mingisugust poolsurma, letargilist, varjusurmalist olekut kujutab enesest ka talveuinak mõnede loomade juures, kus varjusurnu küll ei sure, vaid uuesti kevadeks ärkab ellu, hakkab elama. Mitte kõik imetavad loomad ei suigu talvel talveuinakusse, siia kuuluvad üksi siilid, mägirotid, karud jne. Talveuinakusse „magama-jäänud“ siile, mägirotte jne. võib nende unest äratada, kui neid soojendada ja nende tundeerke ärritada. Võrreldes teiste imetajatega omavad talveuinakusse langevad imetajad erilise võime oma kehatemperatuuri lasta langeda kuni nullkraadini ja rohkemgi, kusjuures tuleb silmski nähtus, et kui kehatemperatuur veel rohkem langeb kui nad suudavad kannatada, nad iseenesest ärkavad, et teha liigutusi, seega vastselt end soojendada, et siis jälle uinuda. Talveuinakusse langevad loomad omavad erakordse võime oma keha soojusereguleerimise valitsemiseks. Talveuinakust ärkava siili kehatemperatuur tõuseb esi-

mese kahe tunni vältel 20° C! Seda saadab muidugi suur söehappegaasi eraldumine kehast ja keha rasvade põlemine (hingamise koefitsient tõendab seda, et see on madal). Huvitavaid katseid on Valentin teinud mägirottidega. Selgus, et nende kehatemperatuuri soojendamise abil kuni 28° nad talveuinakust ärkavad ellu, 6°-ni kergesse talveuinakusse langevad tagasi, 1,6°-ni langevad raskeesse talveunne. Kui edasi neid „külmetada kuni 0 (null) kraadini, siis ärkavad nad äkki, et teha liigutusi enda soojendamiseks. Siiski on kunstlikult imetajate juures suudetud saada nende keha „külmamist“ kuni —1°, mille järele nad uuesti ärkasid ellu. Talveuinakut mägirottide juures saadab peale madala kehatemperatuuri veel harv südame löökide arv, 8—10 lööki minutis. Hingamise, soolte ja põie liikumist pole peaaegu üldse olemas. Südame aeglasest tööst tingitud südamekopsu nõrka liikumist saadab ka madal vererõhk. Talveuinakut võib täieliselt nimetada varjusrumaks, kus „surnu“ võib ainult igal ajal ärgata, kui ta keha vastu ülaltoodud viisil eksida (t^o viia allapoole kui talveuinakus viibija seda kannatab, talveuinakus viibijat soojendada, ta tundeerke ärritada jne.). Mitte talveuinakusse langevate imetajate vastsündinud seisavad oma kehavõimete suhtes temperatuuri kaotada ja siis jälle ärgata lähemal talveuinakusse langevaile imetajaile kui nad (vanad) ise. Mis puutub külmaverelistesse loomadesse, siis näeme, et nemad võivad külmuda jääks, et siis uuesti ärgata, kui ainult nende koemahlad neis ei oleks muutunud jääks. Sellaseid nähtusi võib tihti näha konnade juures, kalad külmuvad jäässe jne. Ka osutub naha määrimine üheks põhjuseks, mis loomadele on kardetav nende soojuse äraandmisel. Nagu ülalõetust näha, omab rida loomi erilisi võimeid soojuse reguleerimiseks ja eriti hea omaduse kohanedas külmale väga suures ulatuses, — inimene on ses mõttes väga õrn olend. Kõige suurem palavik, mis inimesel on leitud surma puhul, oli 45,375° (see oli inimesel 57 minutit pärast surma, inimene suri kangestuskrampi), kuna muidu tavaliselt terve inimese temperatuur on 36,5°, koeral 39,2°, kassil 38,8°, lindudel üle 40°, — nii varb-lasel 44,5° ja kanal 43°, tuvil 44° jne. Mis puutub kõige madalamasse temperatuuri, siis on kirjeldatud 28° kehatemperatuuri koelera juures, kuna meie maal 36° temperatuur, välja arvatud erilised juhud, juba on harulduseks, — seega on temperatuuri kõikumispiirid ja ulatus küllalt väikesed.

Läheneb kevad ja loodusesõber tuletab meele kõiki oma sõpru looduses... „Elu ei lõpe otsa, ta vool ei peatu,“ ütleb Hamsun, — „tulevad jälle uued võsud, — elu läheb edasi.“

Arst.

EHL teateid

Eesti Haigekassade Liidu XVI kongress on laupäeval, 9., ja pühapäeval, 10. aprillil 1938. a., Tallinnas Toompuiestee nr. 17-a, Tööliskoja ruumes.

P ä e v a k o r d :

- 1) Kongressi avamine — esimees Karl Lukk.
- 2) Kongressi juhatuse, sekretariaadi ja mandaatkomisjoni valimine.
- 3) Tervitused.
- 4) Haigekassade aruanded kohtadelt.
- 5) Aruanded Eesti Haigekassade Liidu tege-

vusest ja 1937. a. E. H. Liidu ja „Töö ja Tervis'e“ aruannete kinnitamine.

- 6) Eesti Haigekassade Liidu 1938. a. liikme-maksu määramine ja 1938. a. eelarvete kinnitamine.
- 7) Valimised põhikirja järgi:
 - a) juhatuse liikmed ja asemikud,
 - b) revisjonikomisjoni liikmed ja asemikud.
- 8) Ülevaade sotsiaalkindlustusest — Sotsiaal-ministeeriumi sotsiaalkindlustuse juhataja P. Margna.
- 9) Haiguskindlustuse alused ja praktika — L. Johnson.
- 10) Haiguskindlustuse päevaküsimusi — K. Lukk ja V. Luksepp.

Kongressile valivad põhikirja § 21 järgi liitu kuuluvad haigekassad: need, kus on kuni 500 liiget — ühe saadiku; need, kus on kuni 1000 liiget — kaks saadikut, ja iga järgmise tuhande pealt ühe saadiku. Arv viimasest tuhandest annab ainult siis ühe saadiku, kui see on üle 500.

Saadikud valitakse haigekassade peakoosolekuil volinike ja ettepanekute korral ka kassaliikmete hulgast.

Kongressi saadikuks võib valida ainult need haigekassa liikmeid, kes on üle 20 aasta vanad.

Juhul, kui võimalik ei ole peakoosolekul saadikuid valida, võib neid valida ka haigekassade juhatus kassaliikmete hulgast.

Kongressi saadikute volituste tõenduseks on valimiskoosoleku protokollid ära kirjutatud, mis haigekassa juhatuse poolt on õigeks tunnustatud.

§ 23 järgi on kongress otsustusvõimeline, kui pooled liitunud haigekassadest sellest oma hääleõiguslike esindajate kaudu osa võtavad.

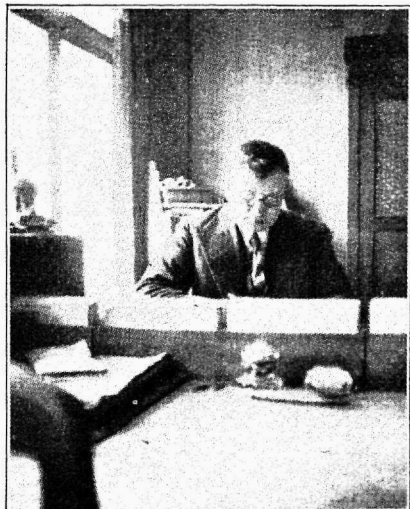
Sõnaõigusega võivad kongressist osa võtta mitteliitunud haigekassade esindajad, referendid, haigekassade tegelased ja isikud, keda liidu juhatus on kongressile kutsunud või kelle seal viibimist kongress peab tarviliseks.

Kui juhatusel korda läheb ka tänava saada kongressi liikmeile raudtee sõiduhinna alandust, siis saadetakse vastavad tunnistused käte õigeaegselt.

Kongressi saadikute eesnimed, nimed ja väljasõidu jaama nimi palutakse saata Eesti Haigekassade Liidule teadmiseks hiljemalt 2 nädalat enne kongressi.

Karl Oebius 50-aastane

11. jaan. sai Paide ühishaigekassa asjaajaja Karl Oebius 50-aastaseks. Viimased 16 eluaastat on K. O. töötanud Paide ühishaigekassas, kus teda tuntakse kui kohusetruud ja asjatundlikku haigekassa tegelast, kelle tööjõudu tuleb hinnata. Töö haigekassas ei ole kerge. Et siin kauem töötada, tuleb võtta kõikku kõik oskus ja tahtejõud. Tööd ja ülesandeid on rohkesti. Iga aasta võib tuua juhatuses muudatusi, juhatus on aga pöördmees. Nii, vähimalt teoreetiliselt, on haige-

Karl Oebius.

kassade teenijail iga aasta peremehe vahetus. Mõnes haigekassas sünnib see ka ligi 100-protsendiliselt, teistes, ka Paides, on püsinud osa juhatusliikmeid ja teisi juhtivaid tegelasi rea aastaid oma vastutusrikaste ülesannete täitmisel, mis kahtlemata on tuluks haigekassa tegevusele. Haigekassa juhatustelt on K. Oebius oma tegevusega võitnud täielise usalduse ja lugupidamise. Rahulolemist on ta pälvinud ka haigekassa osalistelt, kel haigekassaga on tulnud kokku puutuda.

50 aastat on pikk aeg, kuid see aeg on jätnud K. O. jõuküllaseks ja töövõimeliseks.

Peale kutsetöö on K. O. leidnud aega ka omavalitsuslikuks tööks, olles 1930.—1934. a. Paide linnavolinikuks, kus tal tuli juhtida raske tööpuuduse ajal tööborsi ja hoolekande osakonda.

Haigekassade ühistööst — liidu tegevusest — on K. O. pidevalt osa võtnud ega ole selle kongressidelt ja nõupidamistelt puudunud.

K. O. sündis 11. jaan. 1888. a. U.-Põltsamaa vallas. Pärast algkooli jatkas ta õppi-

mist E. Aleksandri koolis ja Novgorodi kubermangus Nekrassovi I järgu põllutöökoolis. On lõpetanud Tartus J. Thompsoni kaubanduskooli. 1909.—1916. a. töötas ta Venemaal suurties Morosovi manufaktuurvabrikus ametnikuna, selle järele mobiliseeriti Vene sõjaväkke, kus algul teenis jalaväes ja telegraafipataljonis, siis gaasikaitse kursuste lõpetamise järele 251. polgu gaasikaitse instruktoriga, siis polgu kohtu vanema kirjutajana ja enamlaste ajal adjutantina. 1918. a. lahkus ta sõjaväest, selle järele teenis Moskva lähedal Arehovo linnahaiglas raamatupidajana. 1921. a. tuli Eestisse, töötas algul mõisade likvideerimise komisjonis sekretärina, siis Järva maavalitsuses raamatupidaja vanema abina. 1. juulil 1922. a. siirdus ta Paide ühishaigekassa asjaajaja kohale.

Soovime tublile töömehele töö jätkamiseks tervist ja jõudu.

Tartu Üldhaigekassa lepinguarsti dr. E. Andersoni †

22. detsembril 1937. aastal suri Tartu vanema põlve arste dr. E. Anderson. Kadunu oli Tartu Üldhaigekassa lepinguarstiks ligi 20 aastat ja kuulus Saksa Arstide Seltsi esindajana haigekassa arstlikku komisjoni ligilähedale 15 aastat olles alati ligidases kontaktis haigekassaga. Ta oli sõbralik ja heatahtlikult suhtuv kõikidesse haigekassa üritustesse. Kadunu töötas peaaegaliselt Mellini erakliinikus.

Dr. E. Anderson tõmbas kaasa ka seltskondlikus elus, olles muuseas pikka aega tegev Tartu vabatahtlikus tuletorjjes juhtivatel kohtadel.

Olgu talle muld kerge.

K. L.

TANUVAVALDUS.

Südamlik tänu kõikidele sõpradele, isikutele ja asutustele, kes mind minu 50 aasta sünnipäeva puhul on mees pidanud.

Tartus, 12. dets. 1937.

Karl Lukk.

SISU: 1) Sotsiaalkindlustuse arengust viimasel ajal — *J. Sonin*. 2) Kutsetöö haigustest — *Dr. A. Püüms*. 3) Valeteadete andmine haigekassadele — *A. Kaelas*. 4) Plahvatused ja nende katastroofid — *A. Kummel*. 5) Sotsiaalpoliitiline tänapäev — *L. Johanson*. 6) Tööandjate asjatu ärevus töötülide algatamisel — *J. Mihkelson*. 7) Moodsa aja ühest haigusest — *Dr. A. O. Stillwater*'i järgi. 8) Arst. 9) Haigekassade tegevusest. 10) Sotsiaalkindlustus. 11) Töökaitse. 12) Noortekaitse. 13) Tööolud. 14) Töötasu. 15) Tervishoid. 16) Mitmesugust. 17) Talveunest looduses. 18) EHL teateid. 19) Karl Oebius 50-aastane. 20) Tartu Üldhaigekassa lepinguarst dr. E. Andersoni †. 21) Kuulutused

Vastutav toimetaja *Karl Lukk*. Tegev toimetaja *L. Johanson*. Väljaandja *Eesti Haigekassade Liit*.

Ilumise aeg 24. jaanuaril 1938. a.

„PÄEVALEHT“

ON ISESEISEV, DEMOKRAATLIK JA
ULERIIKLIKULT LEVINUIIM AJALEHT

SUURIM NING KASULIKEM KUULUTAMISE LEHT EESTIS
HINNATA KAASANDENA IGAL PÜHAPÄEVAL PILKE- JA
NALJALEHT „KRATT“

MEIE KIRJASTUSEL ILMUB

„LASTE RÕÕM“

EESTI POPULAARSEIM LASTEAJAKIRI

T. E. K.-U.

GRAAFIKATÖÖSTUS

ON TÄIELISIM TÖÖSTUS SEL ALAL EESTIS

TRÜKIKODA KOITEKODA
TSINKOGRAAFIA LITOGRAAFIA
OFFSETT-TRUKK

HINNAD KÕIGILE
VASTUVÕETAVAD

TELLIMISTE
TÄITMINE KIIRE

SUURIMAD NING TÄIELISIMAD
RAAMATU- JA KIRJUTUSMATERJALIDE
KAUPLUSED

KIRJANDUSE- JA PABERILAOD EESTIS

TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUS
TALLINN-EESTI, PIKK T. 2. OMA TELEF. KESKJAAM 428-83